

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

HET MODERNE DENKEN EN DE MENSELIJKE DAAD IN HET RECHTSWEZEN

De denkwijze van elk tijdvak wordt in de geest van zijn wetten weerspiegeld. Indien, alle eeuwen door, de hoofdgedachte van het menselijk denken steeds dezelfde blijft in haar hoedanigheden en gebreken, is het integendeel treffend hoe de individuele en de collectieve levensopvattingen volgens ieder tijdperk in de geschiedenis verschillen; ja, men zou zelfs niet zelden, te dien aanzien, van echte omwentelingen van eeuw tot eeuw kunnen gewagen. De wetten, in zoverre zij bepaalde verplichtingen opleggen of, anderszids, zekere handelingen verbieden, vertolken de juiste opvatting van een tijdperk omtrent een begrip of een feit.

Aristoteles — en na hem Thomas ab Aquino — leren ons dat de positieve wet die de uitdrukking van het natuurrecht is, haar gezag enkel kan vestigen door het goedvinden van hen wie ze opgelegd wordt en die van oordeel zijn dat die wet hen zal helpen het « bonum commune » en tevens het individueel welzijn te bereiken.

Zo dit waar is voor de ordonnantie van een prins bij de gratie Gods, hoeft het geen betoog dat de wet, afgekondigd door een Natie, die in haar schoot alle machten incarneert, nog nauwer op haar geestesgesteldheid afgestemd zal zijn.

Het zou zeer belangwekkend zijn vergelijkenderwijze het levensbeeld van een bepaald land gedurende een bepaald tijdperk en de uiting van die levensopvatting in de wetteksten, of, beter nog, in de rechtspraak gedurende hetzelfde tijdperk na te gaan. De rechter laat zich gemakkelijker en op soepeler wijze door de geest van de tijd beïnvloeden: de evolutie van de jurisprudentie is dus sneller, wat nochtans niet onderstelt dat zij louter passief staat en zich zou onthouden de levensopvatting te onderzoeken en eventueel hierbij controle uit te oefenen.

De evolutie is rijk en leerzaam wanneer men de economische verschijnselen en de burgerrechtelijke of commerciële betrekkingen zowel tussen burgers van een zelfde landsgemeenschap als tussen partijen van verschillende nationaliteiten, onderzoekt. Haar studie is bijzonder vruchtbaar ten aanzien van dat deel der rechtswetenschap, dat als bijzondere taak heeft er voor te zorgen dat de nationale inrichting

verdedigd wordt tegen alle aanvallen die haar publiek- of privaatrechtelijke orde in gevaar brengen. Wordt deze verdediging — zoals de huidige opvatting het normaal vindt — op universele schaal ingesteld, dan treden de meest algemene en essentiële begrippen op de voorgrond. Men staat in dit geval voor de eeuwige menselijke vraagtekens.

Een verschijnsel dat geheel zijn evolutie door-gemaakt heeft, dringt zich spontaan aan het onderzoek van de denker op. Men moet volledigheidshalve met het evolueren zelf van het gebeuren rekening houden: daarbij ook kunnen heel wat leerzame bevindingen opgedaan worden.

De jongste tijden werden tal van gedachten en opinies in volle roes de wereld ingezonden. Op dezelfde avond hoort en leest men, de ganse wereld door, over oorlog — een steeds actueel geworden iets — natuurrampen, Shaw's verklaring aangaande de toekomst of Sartre's Credo van het Mens-zijn.

Men kan heel normaal, en zonder vooruitstrevend te werk te gaan, de polsslagen van het menselijk denken en zijn toekomstige ontwikkelingsgang getrouw aanvoelen.

De criminoloog, meer dan wie ook, moet nauw in betrekking blijven met het denken van zijn tijd. Wijsbegeerte is inderdaad geen voorrecht van enkele ingewijden; het onderwijs is sterk veralgemeend en indien het onbetwistbaar lijkt dat het kritisch denken sedert de jongste wereldgebeurtenissen aanzienlijk verzwakt is, kan men nochtans niet loochenen dat heden oprechte en ernstige pogingen aangewend worden om de gedachtengang vast te houden: overal merkt men een streven naar kritisch denken.

Het is niet omdat sommige dier pogingen schipbreuk leden dat men het bestaan van deze epistemologische houding kan betwisten. Overal in het louter dagelijkse ontmoet men wijsbegeerte. Tot in de filmwereld toe — wij denken hierbij vooral aan een paar werken van Prévert — groeit een sterk filosofisch getinte levensopvatting, waardoor ook de massa getroffen en meegesleept wordt.

In dezelfde gedachtengang: « Il ladre di bicicletto ». Moeilijk zou met woorden te evenaren zijn de overredingskracht van de toegeeflijkheid die men dient te

hebben tegenover de nauwelijks overdreven valorisatie welke de fietsendief zal geven aan het verlies dat hij heeft geleden toen hemzelf zijn fiets vooraf werd ontstolen. Wat een harde waarheid ligt er in het oppervlakkig optreden van de gerechtsorganen niet besloten!

De verwarring waaraan onze huidige eeuw lijdt en meer bijzonder het drama van 1940-1945, hebben ontgensprekelijk hun stempel gedrukt op de geestesvorming van hen die het schouwspel niet alleen te zien kregen, maar niet zelden verplicht waren mede op de planken te verschijnen.

De Anselsaksers staan verbaasd tegenover de onmogelijkheid om de zo duur bevochte zegepraal te vestigen: zij trekken zich terug in hun eigen nood.

Sowjet-Rusland denkt er meer dan ooit aan de wereld te versmoren in zijn Marx-prophetie, nieuwe versie, die amper utilitaristischer voorkomt dan de oorspronkelijke.

De landen van Romaanse beschaving en hun naburen werden zo zwaar getroffen dat ze in hun ellende een bijzonder middel kunnen vinden om het onheil van de mens empirisch na te gaan.

Zoals zij de strijd moesten voeren tegen de bezetter, zo ook zal het individu opkomen tegen alle denkbeelden en letterkundige uitingen van vroeger: Prometheus staat op en een nieuwe wereld moet geschapen worden.

Vooraf in Frankrijk vindt deze tendenz een rijke uitdrukking onder de naam van de existentialistische school, met als hoofdfiguren Gabriël Marcel, Malraux, Camus, Sartre, die ieder op hun eigen manier en omringd door andere krachtige persoonlijkheden de weg banen die wij sedert enige tijd hebben afgelegd en waarop wij de toekomst zouden kunnen vinden.

In het huidige Franse denken, dat ons enerzijds bij sommige auteurs uiterst spiritualistisch georiënteerd en anderzijds bij andere schrijvers absurd en zuiver materialistisch met een reële neiging tot sublimeren van beide laatste begrippen voorkomt, menen wij twee leidmotieven te kunnen vaststellen en herkennen:

1) de tengerheid van het Pascaliaans riet, dat het beeld is van het menselijk denken en willen met zijn essentiële limitaties;

2) de titanische strijd van de vrije mens met de hem van buiten uit opgelegd omringende wereld.

In het onderhavige werk leggen wij er ons vooral op toe dit laatste aspect van het moderne denken, met de nuttige gevolgtrekkingen er van wat betreft de toepassing van de strafwet, te onderzoeken.

Deze opvatting die gegroeid is samen met de wereld en bij ieder van ons in hart en ziel sedert ons eigen bewustworden is ingeprent, bekleedt thans een nieuwe waarde in zover zij correlatief is met het begrip van vrijheid.

Inderaad, het is deze menselijke vrijheid die, al te dikwijls getemperd door de wil en het verstand van het individu, als hoofdthema voor vele schrijvers van onze tijd dient.

Maar de strijd van de vrije mens beperkt zich niet tot contradictoire neigingen in zich zelf; hij leeft midden in een materiële en aantrekkelijke wereld samen met andere personen die de samenleving uitmaken. Hij kan zich niet op zich zelf insluiten en al te dikwijls is de strijd tussen hem en andere denkende of materiële wezens onvermijdelijk.

Wij moeten hier even stil houden bij het onlangs verschenen werk van Sartre: «Situations III» (Galimard).

Welke is voor hem de juiste draagwijdte van deze «situatie» van de mens?

Ons inziens wordt de nauwe gebondenheid van mens en wereld, van «ego» en buitenwereld bedoeld. Ieder individu in het uitwreksel van invloeden die buiten hem ontstaan. De proletariër is geen «bourgeois»; de godloochenende rationalist of existentialist staat naast de neo-thomistische seminarist: beiden doen aan wijsbegeerte, maar ieder behoudt de opvatting die hij gekregen heeft. Zij kunnen onmogelijk samengebracht worden. Wij staan voor twee «situaties», die ieder door de blinde Moira opgericht werden. Voegt men verschillende parallele situaties bij elkaar dan bekomt men een «stand». Het is gans onmogelijk een persoon op zichzelf te beoordelen: ieder «ego» staat nauw verbonden met zijn buitenwereld waaruit hij gegroeid is en die met hem een bepaald complex vormt, zoals Kemp het verklaart. (1)

Dit blind verschijnsel staat boven alle toestanden en momenten van het leven; het dringt zich steeds en voortdurend op aan de mens, die nochtans zijn vrijheid behoudt.

Wij citeren uittreksels van Camus, Sartre en Gide, die als illustraties van menselijke, maar tevens misdadige, door alle strafwetten gesanctioneerde handelingen, zullen dienen.

De existentialistische beweging, die zich als een reactie van de moderne mens tegen ieder theoretisch en louter abstract beeld van het individu, tot hiertoe steeds gevormd naar een te ver geplaatst en nooit te bereiken doel, voordoet, zal geredelijk zijn invloed op het begrip van misdaad en misdadigers laten gelden. Men zal deze laatste op empirische wijze willen onderzoeken en alle gegevens van zijn fysisch en psychisch wezen willen kennen.

Men moet nagaan hoe de situatie geschapen werd.

De situatie, waarvoor een bepaald persoon staat, is de sleutel van zijn handelen: hierin zal steeds een aanleiding tot individuele verzwarende of verzachtende omstandigheden te vinden zijn.

Rechtswezen en Literatuur.

Alle beschaafde landen zijn er trots op een nauwkeurig opgesteld wetboek van strafvordering te bezitten, en alle rechtscollages houden er zich stipt aan.

De rechtsmachten die het minst de belangen van de verdachten behartigen en op de meest serene wijze hem ter dood veroordelen om de gemeenschap te redden, blijven steeds trouw aan de oude onderzoeksmethode, met hun processen-verbaal, handtekening en alle middelen die een oprechte waarde aan de bekomen bekentenissen moeten verlenen.

Alle oude procesvormen en administratieve formaliteiten blijven geëerbiedigd. Ieder rechter onderzoekt de misdaad in het raam van de wet.

Het schijnt dat wij leven in een periode van strafprocessen en, met Albert Beguin, zouden wij ons een gans volledig beeld van ons tijdperk kunnen schetsen door het aaneenschakelen van een groot aantal strafrechtelijke kronieken. (2) Hoe zouden we ons dan verwonderen dat een rijke literatuur, die haar oorsprong vindt in de «Gebroeders Karamasow» en die iedere dag een nieuwe bloem ziet ontluiken, zich in het bijzonder met het strafrecht bezig houdt?

Wij ontmoeten verschillende hoofdthema's: het romantisch beeld van de blinde Justitia, in de stijl van een Tolstoj, werd deze laatste tijden geleidelijk vervangen door de diep-menselijke opvatting van het gerechtsparadox. Schrijvers en denkers ontdekken in het probleem van de straftoepassing een onuitputbare bron voor hun mijmeringen en observaties. Hoeft het dan te verwonderen dat velen, waaronder meer bij-

zonder Dostojevski, Kafka en Koestler dienen vermeld, dit vraagstuk hebben behandeld.

Laat ons vaststellen dat auteurs uit alle landen, en aan verschillende scholen toebehorend, hun dagelijks streven naar gerechtigheid met interesse volgen.

In 1922 stuurde A. Gide zijn «Prométhée mal enchaîné» de wereld in. In 1948 gaf Dr. E. de Greeff ons een buitengewoon merkwaardig werd «Aux Sources de l'Humain». Een der belangrijkste hoofdstukken hiervan werd getiteld: «De eenzaamheid van Prometheus» (Soiitude de Prométhée). (3)

In een vorige studie was hetzelfde thema reeds door Dr. E. de Greeff behandeld (Instincts de Défense et de Sympathie). (4) In Juli 1949 kwam Albacerus op zijn beurt in aanraking met de bekende mythus van de opstandige held. (5)

De houding van de jongste Franse generatie tegenover het menselijk handelen en de mens in het algemeen, is buitengewoon scherpzinnig. (6)

De opvatting van 1900 is voorgoed voorbij. In de loop van de eerste jaren van deze eeuw kwamen reeds enkele hoofdfiguren op, moedig genoeg om te erkennen dat het klassieke masker moest afgerukt worden. Als wij het doek van James Ensor «Les Masques» bekijken, ontwaren wij er de schilder, het gezicht bloot, te midden van een reeks symmetrisch afgetekende maskers. Deze schilderij is een echt programma. Wij treffen er de mens in aan, maar ook de schilder die het masker heeft durven afnemen.

Ook de huidige Franse letterkundige behandelt regelmatig en als bij voorkeur de strijd van het individu met de buitenwereld en bepaaldelijk met zijn medemens.

Malraux, Anouilh of Camus stellen ons geen romantische helden, gedreven door een onweerstaanbare liefde, voor: bij hen is er sprake noch van de curieuze ontmoetingen die het apanage van sociale romans zijn, noch van de introspectieve behandeling van een psychologisch complex. Neen, hun held staat sterk tegenover zijn partners, want voor hem bestaat er een probleem en hij kan niet zoals de anderen de vraag ontgaan, hij wil de oplossing.

Uiterlijk staan de hoofdfiguren niet meer op een speciale wijze uitgerust; a priori is het niet mogelijk de protagonist uit de massa te halen; het is een doodgewone mens, maar die hierin van zijn medebroeders verschilt dat hij de moed en de wil heeft de wereld met open blikken te bekijken en tegen alles in de oplossing te zoeken.

Hij wil op bijna mathematische wijze de juiste grenzen van zijn handelingsvermogen kennen, hij kan aldus de strijd geheel voeren.

De enige nuance tussen de auteurs ligt alleen in de verpersoonlijking van de strijd: God of Satan naargelang de persoonlijke overtuiging van de schrijver. Maar boven het verschil van oriëntatie herkennen wij overal een gemeenschappelijke opvatting van de noodzakelijkheid van de strijd.

Boven alle theologische twisten der scholen hangt een gemeenschappelijk denkbeeld: weg met het masker, weg met de verdovingsmiddelen die de mens zijn werkelijke situatie willen doen vergeten. Men moet zich alleen en koelbloedig bij de exacte werkelijkheid houden.

Anouilh, in scherpe, bondige stijl: schrijft:

«Ne faites pas le malin, c'est si simple d'être heureux! Il y a des formules, et les hommes ont passé des siècles à les mettre au point.»

Hij zegt nog:

«Mais cette horreur, et tous ces gestes pour rien, cette aventure grotesque, c'est la nôtre. Il faut la vivre. La mort aussi est absurde.»

Bij iedere auteur, in ieder modern werk bijna, ontmoeten wij de gedachte van het tragische van het mens zijn.

J. L. Baurault, in een commentaar op «Phèdre» van Racine, zegt:

«Au-dessus de toute tragédie plane l'idée de la Justice. Eschyle le premier a dicté cette loi. C'est la loi primordiale de l'art tragique.»

«Tout acte humain, pose une question de droit. La tragédie traite ces questions de droit. A la fin de toute tragédie ces questions doivent être tranchées. La justice doit être rendue. Mais cette justice n'est pas à l'échelle de l'homme. Elle ne s'occupe en aucune façon des règlements de compte que les hommes peuvent connaître entre eux. Elle se contente de rétablir l'équilibre universel, constamment faussé par la «démésure» humaine. Elle rectifie. C'est la justice.» (7)

Het merendeel der denkers geven een negatief oordeel omtrent het rechtsleven. Malraux, door de mond van Garine (8), zegt:

«Il avait l'impression d'être devenu figurant, poussé par quelque nécessité, dans un drame d'une psychologie exceptionnellement faussée et acceptée par un public stupide... il attendait avec une impatience mêlée de résignation la fin de la pièce qui le libèrerait de la corvée, et Garine conclut: C'est après ce procès que l'impression d'absurdité que me donnait l'ordre social s'est peu à peu étendue à presque tout ce qui est humain.»

De recente studie van Robert Grenier zouden wij door een zin durven vertalen: «Ter zitting is er maar een enkel menselijk element: de betichte.» Bij het leven van «Temps modernes» werden wij reeds getroffen door deze opvatting. Thans is deze zin uitgewerkt in een studie, verschenen in de reeks «Espoir», onder de leiding van Camus.

Wij leren erin hoe de literator door het mechanisme van het gerecht getroffen wordt. Wij zien erin hoe een denker reageert tegenover al die oude denkbeelden en methodes die wij nog dagelijks in handen krijgen. Deze uiting is geen eenzame roos in de tuin van het kunstleven; geen maand gaat voorbij of wij krijgen hier of daar een afbeelding van het rechtsleven.

Alle denkers schijnen thans de mening toegedaan dat het Gerecht als een automaat te werk gaat. Haar tempel kent wetten die nergens van pas komen, haar logica is stijf en dood, haar stijl is irreëel, nergens bestaat er enig contact tussen haar en de mensenwereld.

De betichte begrijpt niet wat hem overkomt, hij kan het spel niet medespelen. Hij zoekt te vergeefs een vergelijking tussen de feiten zoals ze hem ten laste gelegd worden en de daden van zijn leven. Zelfs zijn verdediger, die zijn standpunt zal moeten meeleven, begrijpt hem niet. Dit betreurenswaardig haat heeft altijd bestaan.

Plato, in zijn Apologia, stelt vast dat de twee houdingen: die van de betichte Socrates en die van de openbare partij, onverenigbaar zijn. Socrates, die voelt dat hij bij toepassing van de wetten van Athene ter dood veroordeeld moet worden, verklaart in gemoede dat hij zich niet schuldig acht. Tot daar zijn vrijheid die hem zal helpen als een heilige de dood te aanvaarden: hij weet dat de rechters niet begrepen hebben, hij staat boven hen, want zij kunnen nooit begrijpen. (9)

Waar ligt de oorzaak van deze scheiding, althans van die welke wij ten huidige dag vaststellen?

Al te lang heeft de criminalist, in navolging van de filosofen, gemeend dat hij moest kiezen tussen de vrije wil van de klassieke school en het determinisme.

De studie van de vrijheid, uit een Cartesiaans gezichtspunt, heeft er toe bijgedragen om het begrip van een verantwoordelijkheid gesteund op een theoretisch en praktisch als absoluut beschouwde menselijke vrijheid te bestendigen. Het is een bron van dwalingen die moeten opgeheven worden. De existentialistische filosofie, die zelf een weerspiegeling is van de grote Pascal-gedachte, werpt een nieuw licht op het probleem van de vrije wil. Als zodanig verdient ze de aandacht en van de moralist en van de strafrechtgeleerde. (10)

Misdaad en Menselijk Handelen.

Wij zullen thans met die bepaalde literatuur rechtstreeks in contact komen en in de teksten zelf de uitdrukking van die geesteshouding ontdekken.

De drie voorbeelden werden voornamelijk wegens de invloedrijke persoonlijkheid van de schrijvers die ze uitgebeeld hebben, gekozen.

Camus, Sartre en Gide zijn werkelijk pioniers voor hun tijdgenoten. Hierbij dient opgemerkt dat wij driemaal dezelfde handeling: twee gewone doodslagen en een moord in beschouwing nemen.

Albert Camus.

Deze denker die, zonder het misschien zelf te vermoeden, een scherpzinnig criminoloog is, bestudeert op zeer fijne wijze het menselijk handelen in zijn werk: «L'Etranger» (De Vreemdeling).

Wij willen de auteur even voorstellen.

Hij bracht verschillende jaren in Frans Noord-Afrika door, bepaaldelijk te Algiers. Wij geven dit detail op om het kader van zijn werk te situeren. Hij kende moeilijke jeugdijaren. Om zijn studies te kunnen voleindigen zag hij zich verplicht verschillende beroepen uit te oefenen. Hij was achtereenvolgens werktuigkundige, handelsreiziger, bediende, meteoroloog, toneelspeler. Hij bekwam een betrekking als reporter en werd alzo op reis gestuurd. Toen brak de oorlog uit en hij dook onder in de illegaliteit, waar hij de gelegenheid kreeg de begrippen «handeling» en «menselijk solidariteitsgevoel» daadwerkelijk in toepassing te brengen. Zijn eerste boek draagt er de stempel van.

Zijn eerste werk gaf hij uit in 1942 bij Gallimard (L'Etranger). Het trok dadelijk de aandacht en deed, hoewel het wegens de toen heersende omstandigheden weinig verspreid was, heftige debatten ontstaan, die nog toenamen toen, hetzelfde jaar, «Le Mythe de Sisyphe» het licht zag. Dit essay was, om zo te zeggen, enkel de abstracte uiteenzetting van de idee die aan de uitwerking van «L'Etranger» ten grondslag lag.

Jacques-Gerard herkent in de opvatting van Camus alle kenmerken van de huidige geestesstromingen, waar hij schrijft:

«Elle est devenue, en fait, la philosophie — inconsciente — d'un grand nombre de nos contemporains. En la décrivant, en lui donnant une expression, Albert Camus fait œuvre de moraliste. De plus, en révélant à d'aucuns ce qu'ils pensent, et quelles sont les conclusions logiques de ce qu'ils pensent, il provoque peut-être parfois des revirements salutaires.» (11)

Nu wij de schrijver voldoende kennen, kunnen wij het boeken openen en om de atmosfeer van het werk zo volledig en zo nauwkeurig mogelijk weer te geven, zullen wij in ruime mate illustraties in de oorspronkelijke taal opnemen.

De held uit de roman «L'Etranger» heet: Meursault. Hij heeft een vriend die — wij zijn in Noord-

Afrika — in twist raakt met een bende Arabieren omtrent een vrouw.

Meursault trekt zich van deze zaak niets aan. Hij is een zuiver materialist, die nooit verder denkt dan aan wat hij met de blote hand kan aanvoelen. Het is een koelbloedig en ongevoelig mens. Hij koestert even weinig belangstelling voor zijn eigen persoon als voor die van zijn evennaasten. Hij leeft volkomen gerust en tevreden en nooit zal hij zich een opinie omtrent iets vormen, want «il a très vite compris que tout cela était sans importance réelle. Tout cela, c.-à-d. les ambitions, les idées, mirages du sentiment et du mot. Meursault n'a pas d'avis. Il approuve, puisque oui vaut non. Raymond offre son amitié. Accepter ou ne pas accepter se valent. Meursault marquera sa préférence pour le refus de tout changement. Si on lui avait demandé: «Etes-vous heureux?» Meursault aurait sans doute répondu: «Cela ne veut rien dire. D'ailleurs, je n'aime pas de réfléchir.»

E. P. Troisfontaine G.S. bestudeert deze persoonlijkheid in «Existentialisme et Pensée Chrétienne», verschenen in de «Nouvelle Revue Théologique», Maart-April 1946, en stelt ze voor als «une conscience schizophrène, dépourvue de tout contact affectif».

Als toelichting omtrent de juiste betekenis van die typische moderne figuur voegt Thoorens (13) er nog aan toe: «Il convient de signaler que la plupart de ses réactions — ou plutôt de ses inactions — et ses pensées diffèrent peu des réactions et pensées de la plupart des hommes quelconques».

Hoe zal nu deze apatische, willoze Meursault er toe gebracht worden te doden?

Wij laten hier het woord aan Camus zelf:

«Mais la chaleur était telle qu'il m'était pénible de rester immobile sous la pluie aveuglante qui tombait du ciel. Rester ici ou partir, cela revenait au même. Au bout d'un moment je suis retourné vers la plage et je me suis mis à marcher.

»Toute cette chaleur s'appuyait sur moi et s'opposait à mon avance.» (13)

Daar staat hij — bij toeval — tegenover een der Arabieren die om een banale reden in conflict zijn met zijn vriend Raymond.

«Dès qu'il m'a vu, il s'est soulevé un peu et a mis la main dans sa poche. Moi, naturellement, j'ai serré le revolver de Raymond dans mon veston. Alors, de nouveau il s'est laissé aller en arrière, mais sans retirer la main de sa poche.

»J'étais assez loin de lui, à une dizaine de mètres. Je devinais son regard par instants, entre ses paupières mi-closes. Mais le plus souvent, son image dansait devant mes yeux dans l'air enflammé. Le bruit des vagues était encore plus paresseux, plus étale qu'à midi. C'était le même soleil, la même lumière sur le même sable qui se prolongeait ici. Il y avait déjà deux heures que la journée n'avancé plus, deux heures qu'elle avait jeté l'ancre dans un océan de métal bouillant. A l'horizon un petit vapeur est passé et j'en ai deviné la tache noire au bord de mon regard, parce que je n'avais pas cessé de regarder l'arabe. J'ai pensé que je n'avais qu'un demi tour à faire et ce serait fini. Mais toute une plage vibrante de soleil se pressait derrière moi. J'ai fait quelques pas vers la source. L'arabe n'a pas bougé. Malgré tout, il était encore assez loin. Peut-être à cause des ombres sur son visage il avait l'air de rire. J'ai attendu. La brûlure du soleil gagnait mes joues et j'ai senti des gouttes de sueur s'amasser dans mes sourcils. A cause de cette brûlure que je ne pouvais plus supporter, j'ai fait un mouvement en avant. Je savais que c'était stupide, que je ne me débarrasserais pas du soleil en me déplaçant d'un pas. Mais j'ai fait un pas, un seul pas en

avant. Et cette fois, sans se soulever, l'arabe à tiré son couteau qu'il m'a présenté dans le soleil. La lumière a giclé sur l'acier et c'était comme une longue lame étincelante qui m'atteignait au front. Au même instant, la sueur amassée dans mes sourcils a coulé d'un coup sur les paupières et les a recouvertes d'un voile tiède et épais. Mes yeux étaient aveuglés derrière ce rideau de larmes et de sel. Je ne sentais plus que les cymbales du soleil front et, indistinctement, le glaive éclatant jailli du couteau toujours en face de moi. Cette épée brûlante rongerait mes cils et fouillait mes yeux douloureux. C'est alors que tout a vacillé. La mer a charrié un souffle épais et ardent. Il m'a semblé que le ciel s'ouvrait sur toute son étendue pour laisser pleuvoir du feu. Tout mon être s'est tendu et j'ai crispé ma main sur le revolver. La gachette a cédé, j'ai touché le ventre poli de la crosse et c'est là, dans le bruit à la fois sec et assourdissant, que tout a commencé. J'ai secoué la sueur et le soleil. J'ai compris que j'avais détruit l'équilibre du jour, le silence exceptionnel d'une plage où j'avais été heureux. Alors j'ai tiré encore quatre fois sur un corps inerte où les balles s'enfonçaient sans qu'il y parût. Et c'était comme quatre coups brefs que je frappais sur la porte du malheur.» (14)

Nu wij weten wat er werkelijk is voorgevallen, kunnen wij in de zittingszaal binnentreden en het proces volgen :

« Je n'ai eu qu'une impression, verklaart hij, j'étais devant une banquette de tramway et tous ces voyageurs anonymes épiaient le nouvel arrivant pour en apercevoir les ridicules. Je sais bien que c'était une idée naïve, puisqu'ici ce n'était pas le ridicule qu'ils cherchaient, mais le crime. Cependant, la différence n'est pas grande et c'est en tous cas l'idée qui m'est venue. »

De debatten vangen aan. Plots, terwijl een getuige het heeft over de begrafenis :

« Il a dit que je n'avais pas voulu voir maman, que j'avais fumé, que j'avais dormi et que j'ai pris du café au lait. » De advocaat-generaal bekijkt Meursault met ogen waarin ironie is te bespeuren. « J'ai senti alors quelque chose qui soulevait tout là salle et, pour la première fois, j'ai senti que j'étais coupable. »

Ziedaar de bekentenis in haar waar daglicht gesteld. Hij bekent dat hij de wetten van de samenleving niet volledig geëerbiedigd heeft. Zij heeft hem nooit enige uitleg of verontschuldiging gevraagd. Krachtens de soevereine macht die de hare is, veroordeelt zij en legt de straf op. Deze straf vindt haar grondslag niet in een geïndividualiseerde houding van de « vreemdeling ». Neen, de Procureur staat op en roept uit :

« J'accuse cet homme d'avoir enterré une mère avec un cœur de criminel. »

Het doek moet vallen, en de bijl ook; de gezworenen voelen zich geschokt in hun geweten en de doodstraf is onvermijdelijk.

Men denkt er zelfs niet aan de uitspraak te motiveren en de plichtigheid van betichte in te roepen. « Il a détruit l'équilibre du jour » en dit is een zware fout die de dood alleen kan vergelden. Het is niet een persoon die geëxecuteerd wordt, maar een fictie. Het blijkt niet dat Meursault zich in zijn eigen psyche schuldig voelt. Van verantwoordelijkheid is er nergens sprake.

De omstandigheden, het lot, zijn tegen hem, hij wordt meegesleept in de ritus waar rechters, advocaten en cipiers als levieten en acolieten optreden. En hij wordt er heel natuurlijk toe gebracht de fictie mede op te bouwen en zijn rol op zeer deftige wijze — zoals het past — op te nemen. Hij dringt zich in de psychologie van het drama en het spel kan volledig

doorgaan. Waarom hij zo handelt? Hij heeft er geen reden toe; feiten zijn feiten, daar valt niet aan te tornen.

Zijn advocaat had in zijn pleidooi de zaak in haar werkelijke atmosfeer kunnen terugplaatsen. Hij had alle omstandigheden die tot het schot aanleiding gaven, kunnen nagaan. Zijn cliënt heeft het hem vermoedelijk niet gevraagd. Wij staan voor een eigenaardig geval : Meursault geeft ons tal van op psychologisch gebied zeer interessante indrukken, maar denkt er geen ogenblik aan dat die gegevens nuttig kunnen zijn wat het doseren van de straf betreft. Het is trouwens de vraag of zulke verdediging bij de gezworenen genoor zou hebben gevonden en of dezen in hun klassieke opvoeding er geen aanstoot zouden aan gevonden hebben.

Het is nochtans gedreven door de onuitstaanbare hitte dat Meursault er toe gebracht werd zich te verplaatsen. Aldus ontmoette hij de Arabieren en — wij weten wat er gebeurd is.

Dageijks treft men ter zitting betichten aan wier misdaden in werkelijkheid zijn ontstaan uit situaties die ze zelf niet gesnapen hebben, maar die verband houden met het noodlottig-absurde van het leven.

Waarom bevindt hij zich op een bepaalde avond op een bepaalde plaats? Waarom is hij die avond een haite te vroeg argestapt?

In het geval dat wij samen met Camus onderzocht hebben vinden wij geen spoor van de essentieelste factor. Wat, integendeel, de gezworenen zal trennen en tot het uitspreken van de doodstraf zal leiden, zijn de woorden van het Openbaar Ministerie dat de moord wil verklaren op grond van de houding van Meursault bij het afsterven van zijn moeder. Kan men hier spreken van een gekarakteriseerde « houding », of, is het niet beter : « iouter passiviteit »? De magistraat heeft dit theatraal middel gebruikt om de gezworenen van de schuldigheid van betichte te overtuigen.

Wij staan hier voor een onrechtvaardigheid. Camus toont ons duidelijk dat het hele proces verkeerd geleid werd. Het ganse misverstand wordt voor ons opengelegd : de betichte herkent in de feiten der betichting zijn daden niet. Het orgaan van de wet neemt zijn toevlucht tot gemakkelijke, om niet te zeggen laagstaande effecten, dit alles omdat de fundamentele oorzaak van de handeling buiten de zaak gebleven is, ofschoon ze, door de tussenkomst van de hoofdfiguur zelf, voldoende was gekend.

J. P. Sartre.

J. P. Sartre is genoegzaam bekend dat wij hem nog zouden moeten voorstellen. Wij kunnen nochtans niet op absolute wijze aanvaarden al wat deze moderne denker voorhoudt. De katholieke wereld moet thans alle contact met zijn werk derven, want de schrijver werd op de index geplaatst.

De invloed van deze grote figuur is anderzijds zo verregaand dat hij in een studie als de onderhavige niet over het hoofd mag gezien worden. Van hem toch kon Richard Declercq zeggen dat hij een fixatie-abces van het na-oorlogse denken uitmaakte. (15)

De hoofdgedachte die aan Sartre's werk ten grondslag ligt zou men kunnen bepalen als zijnde de fundamentele leugen van de mens, die zijn toestand niet wil kennen.

Wat hij in een preciese stijl als filosofie verkondigt, kunnen wij reeds, verdoken onder dichterlijke beelden, bij de auteurs van het begin dezer eeuw, terugvinden.

De maskers van James Ensor, de opstand van Anouilh en Malraux, tonen ons aan dat de mensen

het leven als een toneel, waar een ieder zoveel mogelijk zichzelf en de anderen zoekt te vermommen, beschouwen.

Sartre wil geen vooropgestelde oplossingen. Zijn helden zullen de rol die hen vooruit is opgelegd, niet uitvoeren. Handelen krijgt opnieuw een betekenis. De mens wil afbreken met een wereld die geregeld is als het mechanisme van een uurwerk, hij wil een einde maken aan de huichelarij van een comfortabel leven. De mens is vrij en wil kiezen.

Het empirisch procédé vaststelling - ontleding - deductie, dat vroeger enkel op de wetenschappen toepasselijk was, wordt thans in de nieuwe wijsbegeerte opgenomen. Nocht de humanistische wijsbegeerte, noch de scholastieke wetenschap hielden met de empirische vaststelling rekening.

De originaliteit van Sartre ligt wellicht hierin dat hij van een metaphysica, die de mens tegenover de dingen verneemt, overgaat naar een moraal die, in haar feitelijkheid en vrijheid, aan de mens alleen de scheppende macht in het heelal overlaat. Volgens hem wordt de mens naar de summa van zijn daden beoordeeld.

In 1911 schreef Gabriël Marcel « La Grâce », het eerste deel van de twee werken die samen « Le Seuil Invisible » uitmaken. (16)

Het voorwoord op zijn werk kan nuttig worden aangehaald bij het ontleden van een der beste stukken van Sartre waarmede het toneel in 1948 werd giftigd: « Les Mains Sales ».

« Dans la pièce à thèse ou à problème, ce sont les idées qui importent : les personnages — simples exemples — reçoivent d'elles une dignité et une valeur d'emprunt. Pour Marcel, au contraire, ce sont les êtres qui sont doués de valeur. L'idée certes importe, mais en tant surtout qu'elle arrache les personnages « à la pure contingence de l'anecdote » et qu'elle les élève à la vie de la conscience qui « seule mérite d'être appelée la vie ».

Laat ons nu rechtstreeks in het conflict van « Les Mains Sales » treden :

Hugo is lid van een partij die zich ten doel stelt de heersende dictator uit de weg te ruimen. Hugo wordt met deze taak belast. Hij slaagt erin bij de dictator als privé-secretaris in dienst te treden en vestigt zich met zijn jonge echtgenote Jessica in de nabijheid van het staatshoofd. Zeer vlug komt hij onder de invloed van zijn meester, tegen wie hij opziet omdat hij voor hem een soort ideaal vertegenwoordigt : cynisme, brutaliteit, kracht, durf; Hugo kan onmogelijk zijn opdracht vervullen.

Hoe wordt dan opens de situatie omver geworpen : laat ons naar Hugo luisteren :

Hugo : *L'ordre? Il n'y avait plus d'ordre. Ça vous laisse tout seul les ordres, à partir d'un certain moment. L'ordre était resté en arrière et je m'avancé seul et j'ai tué tout seul et... je ne sais même plus pourquoi. Je voudrais que la parti te commande de tirer sur moi, pour voir, rien que pour voir.* (17)

Hugo : *Je... je l'ai tué parce que j'avais ouvert la porte. C'est tout ce que je sais. Si je n'avais pas ouvert cette porte... Il était là, il tenait Jessica dans ses bras, il avait du rouge à lèvres sur le menton. C'était trivial. Moi, je vivais depuis longtemps dans la tragédie. C'est pour sauver la tragédie que j'ai tiré.*

Olga : *Regarde-moi et réponds-moi sincèrement, car ce que je vais te demander a beaucoup d'importance, As-tu l'orgueil de ton acte? Est-ce que tu le revendiques? Le referais-tu, s'il était à refaire?* (18)

Hugo : *Est-ce que je l'ai seulement fait? Ce n'est pas moi qui ai tué, c'est le hasard. Si j'avais ouvert la porte deux minutes plus tôt ou deux minutes*

plus tard, je ne les aurais pas surpris dans les bras l'un de l'autre, je n'aurais pas tiré. Je venais pour lui dire que j'acceptais son aide.

Le hasard a tiré trois coups de feu, comme dans les mauvais romans policiers. Avec le hasard tu peux commencer les « si » : si j'étais resté un peu plus longtemps devant les chataigniers, si j'avais poussé jusqu'au bout du jardin, si j'étais rentré dans le pavillon... Mais moi, moi, là dedans, qu'est-ce que je deviens? C'est un assassinat sans assassin.

Olga : *Bien. Nous avons le temps. Qu'est-ce que tu me disais? Que tu ne comprends pas ton acte?*

Hugo : *Je crois plutôt que je le comprends trop. C'est une boîte qu'ouvrent toutes les clés. Tiens, je peux me dire tout aussi bien, si ça me chante, que je l'ai tué par passion politique et que la fureur qui m'a pris, quand j'ai ouvert la porte, n'était pas la petite secousse qui m'a facilité l'exécution.*

Olga : *Tu crois, Hugo? Tu crois vraiment que tu as tiré pour de bons motifs?*

Hugo : *Olga, je crois tout. J'en suis à me demander si je l'ai tué pour de vrai.*

Olga : *Pour de vrai?*

Hugo : *Si tout était une comédie?*

Olga : *Tu as vraiment appuyé sur la gachette?*

Deze dialoog behoeft geen nader commentaar. Hugo kent alle bijzonderheden van de moord, alle omstandigheden van de daad, maar wijdt alles aan het toeval. In het stuk wordt het proces niet voorgesteld, maar wat wij weten is dat aan het gerecht de juiste gegevens zijn ontgaan. De situatie waarin de daad is geschied, was nochtans eens te meer de sleutel van de misdaad.

Hoe kan men een zaak in gemoede beoordelen zonder alle elementen van de daad te kennen?

André Gide.

Gide is overbekend. Talrijk zijn ook de werken die de critici aan zijn oeuvre hebben gewijd. Spijtig genoeg hebben de criminalisten hem tot nog toe niet als een der hunnen beschouwd.

In 1911 werd hij aangewezen als gezworene bij het Hof van Assisen. Zo kwam hij in aanraking met het gerecht. Sedertdien volgt hij het werk van de rechtsinstanties met veel aandacht en belangstelling.

« Ne jugez pas », zo luidde de titel van een uitgaafcollectie onder zijn leiding. Hij liet daarin twee werken verschijnen : « L'affaire Redureau » en « La Sequestrée de Poitiers ». Beide dagtekenen van 1930.

Verder verscheen er nog van zijn hand : « Souvenirs de cour d'assises » en « Les faux Monnayeurs », waarin hij de delinquente burgerjeugd bestudeert.

Gide zegt onder meer :

« Ce qui m'a peut-être le plus frappé, c'est la conscience avec laquelle chacun, tant juges qu'avocats et jurés, s'acquittait de ses fonctions. J'ai vraiment admiré, à plus d'une reprise, la présence d'esprit du président et sa connaissance de chaque affaire, l'urgence de ses interrogatoires, la fermeté et la modération de l'accusation; la densité des plaidoiries et l'absence de vaine éloquence; enfin, l'attention des jurés. Tout cela passait mon espérance, je l'avoue; mais rendait d'autant plus affreux certains grincements de la machine. »

En hij gaat voort :

« Les « beaux crimes » ne sont pas ce qui nous intéresse; mais bien les « affaires », non nécessairement criminelles, dont les motifs restent mystérieux, échappent aux règles de la psychologie traditionnelle, et déconcertent la justice humaine qui, lorsqu'elle cherche à appliquer ici sa logique « Is fecit cui pro-

dest » risque de sa laisser entraîner aux pires erreurs ». (19)

Gide gebruikte een uitdrukking die veel ophef maakte : « *l'acte gratuit* ».

Men begrijpe hem niet verkeerd; hij zelf geeft de juiste draagwijdte er van aan :

« *Les mots « acte gratuit », schrijft hij, sont une étiquette provisoire qui m'a paru commode pour désigner les actes qui échappent aux explications psychologiques ordinaires, les gestes que ne détermine pas le simple intérêt personnel. L'homme agit soit en vue de et pour obtenir quelque chose, soit simplement par motivation intérieure; de même celui qui marche peut se diriger vers quelque chose, ou simplement avancer sans autre but que de progresser, de pousser de l'avant.* »

Met Grenier willen wij even blijven stilstaan bij « *La Séquestrée de Poitiers* ».

« *Sans décrire le procès dans ce livre, Gide nous y montre parfaitement l'opposition entre le point de vue de la justice, qui voit les faits de l'extérieur, et celui de l'accusé qui les vit. Après avoir condamné une première fois, la justice comprit d'ailleurs que le mystère était dans les caractères, et, en appel, prononça un acquittement.* » (20)

Wat Gide het meest bij het nagaan van een proces-aanbelangt is de studie van de karaktertrekken van de personages. Heel zijn werk staat in dit kader.

Leon-Pierre Quint, een van de meest bevoegde commentators van Gide, wijdt een hoofdstuk van zijn werk over Gide, aan het gerecht. (21)

In het bekende werk van Gide, « *Les Caves du Vatican* », een zotternij, wordt het begrip « *acte gratuit* » op schertsende wijze behandeld.

Lafaccio doodt uit louter plezier en laat het toeval hierbij de beslissende rol spelen; indien hij een vuur aantreft in het grauwe landschap waar zijn trein zich doorheen spoedt, zal hij de onbekende, die bij toeval in dezelfde coupé als hij heeft plaats genomen en waarvan het onaangenaam uiterlijk het enige uitzwendige criminogeen beginsel is, niet doden.

Lafaccio zegt : « *Un crime immotivé, quel embarras pour la police.* » *Là, sous la main, cette double fermeture — tandis qu'il est distrait et regarde devant lui — joue, ma foi ! plus aisément encore qu'on eût cru. Si je puis compter jusqu'à douze, sans me presser, avant de voir dans la campagne, quelque feu, le tapir est sauvé. Je commence : une, deux, trois, quatre (lentement, lentement), cinq, six, sept, huit, neuf, dix... un feu...* (22)

Een dergelijke studie zou ook moeten ondernomen worden ten aanzien van « *Tous les chemins mènent au ciel* », van Suzanne Lilar. (Editions des artistes). De heldin uit dit stuk, een ware tragedie waarin een conflict met een universele draagwijdte wordt uitgebeeld in een « *situatie* » ontstaan uit een mystiek temperament dat zich heeft ontwikkeld tussen de muren van een begijnenklooster, bevindt zich door een gans onverwacht toeval voor een ridder. Dit toeval zal beslissend zijn voor verdere menselijke handelingen met uiteenlopende gevolgen. (Zie deszake Revue Nouvelle, 15-1-48w blz. 71.)

Toeval en Gerechtigheid.

Hoe zou men niet getroffen zijn door de indrukwekkende constante van de tussenkomst van het toeval? Nooit werd op de tegenwoordigheid er van zo sterk de nadruk gelegd als in de huidige literaire werken.

Moet er althans onvermijdelijk als gevolg van deze zienswijzen geen allerbelangrijkste tegenwoordigheid

van toeval en noodlot in het menselijk zijn en handelen aangenomen worden?

Deze overwegingen zijn, geen onderrichtingen bestemd voor oningewijden die moeten overtuigd worden. De gedane bevindingen vormen enkel suggesties; zij die er zullen op ingaan zullen het gans vrijelijk doen, met deelachtigheid aan het drama der beschouwde personages.

Het valt nochtans niet te betwisten dat het toeval een grote rol speelt in het dagelijkse menselijk handelen. Om in gemoede recht te spreken moet men dus met die belangrijke factor rekening houden. Een laatste maal moeten wij er op wijzen dat wij de tussenkomst van het toeval niet beschouwen in het kader van een absoluut determinisme, zoals Laplace het voorgesteld heeft. Wij houden staan dat de mens door individuele krachtsinspanning bij machte is om zijn stempel op de mechanische wereld te drukken.

Maar het toeval, in zoverre het zich realiseert in een van buiten uit opgedrongen wereld, is een onloochenbaar iets en men dient er rekening mede te houden bij het stellen van een menselijke situatie. Wij zullen hier een zekere oppositie vanwege een aantal rechtsgeleerden en rechtsbeoefenaars niet kunnen vermijden.

Wij maakten hiervoren gewag van de deformatie van het recht onder de invloed van de klassieke cartesische filosofie. Wij hebben toen gesproken van de botsing tussen twee absolute opinies : vrije wil en determinisme.

De rechter spreekt recht op soevereine wijze, de meeste van zijn beslissingen zijn definitief. Hij moet aldus de weg volledig vrijmaken en alle misverstand voorgoed verwijderen. Hij moet de misdadiger met zichzelf verzoenen en tevens met de Maatschappij. Hij zal hiervoor alle individuele kenmerken van het menselijk complex opsporen en ieder element in het geheel terugplaatsen. Moet hij bovendien de factor « *toeval* » in aanmerking nemen, dan zal zijn taak daardoor zeker niet vergemakkelijkt worden. Maar dit is geen voldoende reden om dit begrip a priori uit de debatten te weren.

Strekkende, leert ons :

« *Le cerveau humain réclame avec insistance la compréhension. Il ne peut comprendre qu'en simplifiant. C'est-à-dire en ramenant à des éléments communs. Cependant, toutes les simplifications sont arbitraires de la réalité.* » (23)

Hierbij moeten wij nog verklaren dat het woord « *toeval* » dubbelzinnig voorkomt. Wij zouden de voorkeur geven aan « *omstandigheden die aanleiding hebben gegeven tot de daad* ».

Wij vinden die uitdrukking terug bij Thomas ab Aquino in de Summa (24). De Doctor Angelicus bedoelt aldus al wat iets van buiten uit omringt.

De omstandigheden van de menselijke handeling zijn de accidenten er van : alle gewilde of van buiten uit opgelegde omstandigheden (toeval) kleden de handelingen in en geven er hun werkelijke betekenis aan. In het gevoelsleven kunnen wij dat fenomeen dagelijks waarnemen, hetzij door introspectie van onze eigen ziel, hetzij extrospectief door het nagaan van de reacties van onze medemensen.

Een blik is voldoende om een vurige liefde te doen ontstaan. Wat al zwaarwichtige gevolgen vloeien er soms niet voort uit één enkele onverwachte ontmoeting?

Ook op het terrein der zuivere feiten vinden alle accidentele omstandigheden hun oorzaak in het toeval.

Wij hoeven niet verder te gaan dan in het kabinet

van de onderzoeksrechter: hoe toevallig komen de inlichtingen daar niet terecht? De politiedienaar geeft daarvoor als verklaring de z.g. intuïtis van de detectief. Maar deze bijzondere gave wordt ook door het zuiver toeval meermaals krachtig geholpen.

De christelijke leer geeft aan dit angstwekkend probleem een hartversterkende visie. Aan een bovennatuurlijke lotsbestemming verleent zij een oplossing op een zelfde bovennatuurlijk plan.

Onze wetten sluiten de tussenkomst van het toeval niet uit, men noemt het «heirkraacht» of «overmacht».

Het Verslag aan de Regent betreffende het amnestiebesluit herinnert eveneens aan het bestaan van het begrip in onze strafwetgeving, waar er in te lezen staat dat de bedoelde buitensporigheden, die van voorbijgaande aard waren en hun oorzaak vonden in buitengewone omstandigheden, moeten vergeten worden.

Verder zijn er nog artikel 413 in het Belgische Strafwetboek en artikel 324 van het Franse, die rekening houden met een onverwachte omstandigheid als verontschuldigungsgrond: de reactie van de bedrogen echtgenoot (25).

De invloed van het toeval op de Strafwet zou als een zeer belangwekkend onderwerp voor een thesis kunnen dienen.

Zoals wij er hiervoren op wezen heeft Thomas ab Aquino met diep inzicht de omstandigheden van een handeling onderzocht. Hij houdt er zodanig rekening mede dat, ten onrecht wel is waar, Leibniz aan Bayle schreef: Wat het vraagstuk van de vrije wil aangaat, ben ik dezelfde mening toegedaan als de thomisten en andere filosofen die geloven dat alles gedetermineerd is (26).

Hieromtrent ook is Pascal te raadplegen. Zijn opvatting van de strijdende individuen tegen het noodlottige in het leven maken van hem een voorloper van de existentialistische beweging. In een zijner «Pensées» noteert hij, sprekende over het toeval: «J'ai découvert que tout le malheur des hommes vient d'une seule chose qui est de ne savoir pas demeurer en repos dans une chambre.»

Op wetenschappelijk gebied heeft het begrip ingang gevonden.

Het dient als basis voor de minst betwiste wetenschappelijke wetten gegrondvest op het toeval, t.t.z. op de hypothese van een absolute wanorde aan de basis. «Si les lois de la nature expriment une harmonie remarquable, la science montre que l'ordre est né du désordre.» (27)

Onlangs hoorden de studenten van de Parijse universiteit Caullery verklaren:

«Dans toute la physique et toute la chimie, qui sont des sciences exactes, et où les phénomènes sont déterminés rigoureusement, quand, au lieu d'examiner les faits à une certaine échelle, disons l'échelle moléculaire, on les examine à l'échelle de l'atome ou de l'électron, on voit que le hasard y joue le plus grand rôle. Par conséquent, il n'y aurait pas un paradoxe à constater que l'évolution des êtres vivants résulte dans une large mesure du hasard.» (28)

Is het dan niet logisch dat wij de factor «toeval», die wij in de fysieke wereld als fundamenteel aantreffen, ook in de sfeer van het menselijk handelen en meer bepaaldelijk in het misdadig handelen, terugvinden?

Prof. Dr. de Greef schrijft:

«Il devient ainsi fort possible d'expliquer une carrière de délinquant, uniquement par la suite des circonstances dans lesquelles il s'est trouvé; et d'expliquer la criminalité par une série de facteurs économiques, géographiques, familiaux et météorologiques;

mais à la condition de ne jamais se trouver devant un délinquant réel.» (29)

En hij besluit verder:

«En somme, on aboutit en sciences criminelles, là où ont abouti les sciences biologiques en général. Après être parti avec foi et élan, après avoir connu des premiers succès laissant entrevoir la connaissance définitive à bref délai, on se trouve devant une réalité complexe qu'il paraît de plus en plus difficile de saisir dans son ensemble, mais dont la solidité cependant ne fait plus aucun doute.» (30)

Aldus moet fataal de oude klassieke humanistische leer die geen rekening kan houden met de positieve wetenschap die zij niet kent, die de aller-elementairste bevindingen van de zielkunde nooit in aanmerking neemt, die, verblind door de tegenwoordigheid van een paar geniale figuren, van het abnormale, het ontwaarde, het mislukte, abstractie maakt, stilaan uitsterven.

Onze stelling die de aandacht van de rechtsbeoefenaars op de tussenkomst van het toeval in het leven van de misdadiger wil vestigen, leidt de criminoloog op geen nieuwe banen.

Wij geven toe dat niet zelden rechters en advocaten er zich op toe legden de juiste draagwijdte van toevallige omstandigheden van bepaalde misdaden na te gaan. Wij willen alleen de nadruk leggen op de noodzakelijkheid zulke invloeden systematisch in het raam van geheel het onderzoek te bestuderen.

De vorige dwalingen van het determinisme vormen een onvoldoende reden om dit nieuw werk a priori te veroordelen.

Het moderne denken dat als een opstand tegen ieder gepredetermineerd mechanisme gekant is en tevens een grotere waarde aan onze menselijke vrije-wilsactiviteit toekent, zullen wij in de wetten van onze eeuw moeten terugvinden. Ieder «ego» is verantwoordelijk voor de summa van zijn daden en voor elk er van in 't bijzonder. Hij is voortdurend in strijd gewikkeld met een voor hem vijandige realiteit. Om hem te kunnen beoordelen moeten wij ook die realiteit kennen, al heet ze toeval.

Is de tijd zover afgelegen dat de criminoloog, aan de hand van de wetenschappen waarvan hij zich bedient om zich zelf voor te lichten en die hoe langer hoe meer precies en doordringend worden, een verklaring voor dat «toeval» zal vinden? De electroïde-wetenschap dringt zich geleidelijk aan de psychometrie en derhalve aan de psychologie op (31). Welke ontdekkingen die ons vooralsnog onmogelijk schijnen liggen er niet in vervat? De sterrenwielarij, die zo oud is als de wereld, en steeds vooruitschrijdt, beweert het toeval te kunnen opsporen. Wie zou er durven beweren dat in het dagelijks leven een situatie, een daad niet door het toeval beïnvloed wordt, zo al niet er het rechtstreekse gevolg van is? Er geen rekening mee houden bij het beoordelen van een criminele daad zou dan ook niet opgaan.

Het stelt intengedeel de delinquent in een waar daglicht. De materialist zal daarbij tot een beter beseff van zijn eigen begrenzing komen, terwijl de Christenmens, in zijn strijd tegen de moeilijkheden van het toeval, zal bedenken dat hij met Gods hulp batig zal overwinnen. (32)

J. VANDERVEEREN,
Advocaat bij het Hof
van Beroep te Brussel.

(1) Etudes de l'Existentialisme, Robert Kemp, Nouvelles littéraires, 4.8.49.

(2) Empédocle, n° 1, p. 82, Albert Beguin, Paris 1949.

(3) Aux Sources de l'Humain, E. de Greef, 1948, Plon.

- (4) Instinct de Défense et Sympathie, E. de Greef, Presses universitaires.
- (5) La Révolte des Ecrivains d'Aujourd'hui, Remi Albarceres, Correa 1949; Masques, Revue Mensuelle, Paris, 15 mars 1947, « L'Inconscient au Théâtre ».
- (6) Zie ook Empédocle, n° 1, p. 19 en vlg., déclaration de Camus.
- (7) Programme de la Comédie française, représentation de Phèdre, saison 1949.
- (8) Les Conquérants, Malraux, Gallimard, p. 91 en vlg.;
- (9) Empédocle, loc. cit. p. 83; Le Rôle d'Accusé, Grenier, Collection Espoir sous la direction de Camus, Gallimard 1949.
- (10) Revue de Droit pénal, Juni 1949, Notion actuelle du Libre Aroître, p. 846.
- (11) La Philosophie de l'Absurde, Jacques Gerard, Cahiers dus Nord, n° 1, Nos 54 en 55; zie ook: Explication de l'Etranger, Sartre, Situations I, p. 99, Gallimard 1947, L'Homme en Procès, A. Camus ou l'invention de la Justice, door Simon, p. 93, Braconnière 1950.
- (12) A la rencontre de Albert Camus, Léon Thoorens, p. 12, La Sixtaine.
- (13) L'Etranger, Albert Camus, Gallimard 1948, p. 79.
- (14) Ibidem, p. 80, 81, 82.
- (15) Peilingen, Richard Declerck, p. 189, De Vissende Kat, Gent.

- (16) Le Seuil Invisible, Gabriel Marcel, Grasset, Paris.
- (17) Les Mains Sales, J. P. Sartre, p. 22, Gallimard 1948.
- (18) Ibidem, p. 244 en 245, 247.
- (19) L'Affaire Redureau, Collection Ne jugez pas, André Gide, p. 7, Gallimard 1930.
- (20) Le Rôle d'Accusé, Grenier, Collection Espoir sous la direction de Camus, Gallimard 1949.
- (21) André Gide, sa vie, son œuvre, Léon-Pierre Quint, p. 288, Stock 1932.
- (22) Les Caves du Vatican, A. Gide, p. 235, Gallimard.
- (23) L'Homme et sa destinée, Le Comte de Noüy, La Colombe 1949.
- (24) Summa, St Thomas, Pars II, VII, av. 1.
- (25) Garçon, ac. 325, n° 5 tot 8 en Garraud, T. II, n° 823.
- (26) Lettres, Leibniz, Edit. Gerhardt, I, 58.
- (27) L'Homme devant la Science, Le Comte de Noüy, p. 65, Flammarion 1939.
- (28) M. Caullery, Le Hasard et la Réalisation des Etres Vivants, Université de Paris 1946.
- (29) Introduction à la Criminologie, E. de Greeff, p. 27, Vande Plas, Bruxelles.
- (30) Ibidem, p. 25.
- (31) Les Phénomènes psycho-électroïdes, Lardinois. Sémiologie, T. I, n° 1.
- (32) St Paul aux Corinthiens, I, 10, 10.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

Verenigde Kamers. — 27 Januari 1950

Eerste Voorzitter: M. Soenens.

Raadsheer-Verslaggever: M. de Clippele.

Advocaat-Generaal: M. Ganshof van der Meersch.

1. Cassatie. — Bevoegdheid van de Verenigde Kamers van het Hof van Verbreking.
2. Gemeentebelastingen. — De burgemeester alleen was onder de bezetting niet bevoegd tot het heffen van belastingen.

1. De beslissing van het bestreden besluit is onverenigbaar met het arrest van het Hof van Verbreking, waarbij de zaak verwezen werd. Het middel in de onderhavige zaak is hetzelfde als het middel, dat aangevoerd werd tegen het besluit, dat bij het cassatiearrest van verwijzing vernietigd werd.

De behandeling van de voorziening in cassatie behoort derhalve tot de bevoegdheid van de verenigde kamers van het Hof van Verbreking (art. 1 van de Wet van 7 Juli 1865)

2. De burgemeester alleen was onder de bezetting niet bevoegd gemeentebelastingen te heffen.

Uit niets blijkt, dat de bezettende macht, zo zij het vergaderen van de gemeenteraden verboden heeft, eveneens aan de raadsleden zou verboden hebben bij voorkomend geval het college van schepenen aan te vullen overeenkomstig art. 107 Gemeentewet.

Het besluit van de secretaris-generaal van het Ministerie van Binnenlandse Zaken d.d. 26 Mei 1941 is volstrekt nietig en bedoeld geval valt niet onder toepassing van het besluit van de Regent van 1 September 1945, noch van het Wetsbesluit van 5 September 1945, inzonderheid niet onder art. 1/4° van dat besluit.

Voormeld besluit van 26 Mei 1941 was zelfs geen feitelijk beletsel voor de toepassing van art. 107 Gemeentewet. Immers dit besluit beperkte zich er toe aan het hoofd van het Ministerie van Binnenlandse Zaken de bevoegdheid toe te kennen om schepenen aan te stellen ter vervanging van hen, die in de onmogelijkheid verkeerden de uitoefening van hun functies voort te zetten. Het besluit van 26 Mei 1941 beweerde de tweede alinea van art. 107

Gemeentewet mitsdien alleen af te schaffen in de mate dat voormelde Secretaris-Generaal werkelijk schepenen zou hebben aangesteld. In casu blijkt, dat zulks niet is geschied.

S. V. Conserves Marie Thumas t/ Gemeente Wilsele.

Gelet op het bestreden besluit, op 21 November 1947 gewezen door de bestendige deputatie der provincie Antwerpen;

Gelet op het arrest door het hof op 7 Januari 1946 gewezen, waarbij het besluit van de bestendige deputatie der provincie Brabant verbroken werd en de zaak verwezen naar de bestendige deputatie der provincie Antwerpen;

Gezien de eerste twee middelen der voorziening, te weten:

Eerste middel: schending van de artikelen 107, 108 en 110 der grondwet, 63, 75, 89, 90, 101, 107 en 138 der gemeentewet van 30 Maart 1836, 5 der wet van 10 Mei 1940, geïnterpreteerd door de besluitwet van 1 Mei 1944, 1, 4 en 5 der besluitwet van 5 Mei 1944, 1 en 2 van het regentsbesluit van 1 September 1945, « betreffende de overgangs- en validatiemaatregelen, alsmede betreffende de regeling van de verkregen uitwerksels en de voorzieningen ter zake van de besluiten die, uitdrukkelijk of stilzwijgend, bepalingen van de provinciale wet, de gemeentewet of de wet tot inrichting van de openbare onderstand hebben gewijzigd of die van de bepalingen dezer wetten zijn afgeweken », 1 der besluitwet van 5 September 1945,

doordat de bestreden beslissing verklaart, dat de burgemeester der gemeente Wilsele, alleen in functie, de litigieuze belasting geldig heeft kunnen verordenen, om reden dat een besluit der secretarissen-generaal dd. 28 Mei 1941 de bevoegdheden der gemeenteraden inzake bemeentebelasting overgedragen had op de colleges van burgemeester en schepenen, en dat anderzijds, ingevolge de afzetting der twee schepenen van de gemeente Wilsele door de Duitse overheid, de schorsing van artikel 107, alinea 2 der gemeentewet door het besluit der secretarissen-generaal van 26 Mei 1941, die de vervanging dier twee schepenen door gemeenteraadsleden « onmogelijk » maakte, en het gebrek van aanstelling van nieuwe schepenen bij toepassing van artikel 2 van voormeld besluit dd. 26 Mei 1941, de burgemeester van Wilsele bevoegd was om, alleen, de aan het college van burgemeester en sche-

pēnen toegekende machten uit te oefenen « wegens de bestendige rechtsregel dat de werking van de openbare besturen om reden van openbare orde en van algemeen belang niet mag stilvallen »,

zulks terwijl: 1) de besluiten der secretarissen-generaal dd. 26 Mei 1941 en 28 Mei 1941, evenals de op deze besluiten gesteunde handelingen nietig verklaard werden door artikel 1 der besluitwet van 5 Mei 1944, het regentsbesluit van 1 September 1945 en de besluitwet van 5 September 1945, die beperkenderwijze de handelingen hebben opgesomd, verricht gedurende de vijandelijke bezetting in naam ener gemeente door andere dan de wettelijke bevoegde personen, waarvan de gevolgen moesten bewaard blijven, niet de handelingen bedoelen die, zoals de heffing ener gemeentebelasting, in de bevoegdheid van de gemeenteraad vielen en die niettemin door de burgemeester alleen werden verricht; 2) onwettige besluiten van de secretarissen-generaal op zichzelf de staat van nood niet hadden kunnen scheppen, die de burgemeester gebeurlijk had kunnen machtigen om zich in de plaats te stellen van het college van burgemeester en schepenen of van de gemeenteraad, om een beslissing te treffen die in de bevoegdheid van die organismen viel, en, anderzijds, uit de vaststellingen der bestreden beslissing niet voortvloeit, dat de Duitse overheid zou verhinderd hebben hetzij de vergadering van de gemeenteraad, hetzij de vervanging van de afgezette schepenen door gemeenteraadsleden; 3) in alle geval, artikel 2 van het besluit der secretarissen-generaal van 26 Mei 1941, de vervanging van de afgezette schepenen toeliet en dat het feit, dat de hogere overheid verwaarloosd had in die vervanging te voorzien, aan de burgemeester van Wilsele de macht niet verleende om functies uit te oefenen die hem niet toekwamen:

Tweede middel: schending van de artikelen 110 der grondwet, 75 en 90 der gemeentewet van 30 Maart 1836, 5 der wet van 10 Mei 1940, geïnterpreteerd door de besluitwet van 1 Mei 1944, 1, 4 en 5 der besluitwet van 5 Mei 1944, 1 en 2 van het regentsbesluit van 1 September 1945, 1 der besluitwet van 5 September 1945,

doordat de bestreden beslissing verklaart, dat de heffing der litigieuze belasting door de burgemeester der gemeente Wilsele, alleen in functie, « een noodoplossing was die trouwens achteraf zou bekrachtigd worden door artikel 1, (4°) van de besluitwet van 5 September 1945 »,

zulks terwijl die wetsbeschikking slechts die handelingen heeft geldig verklaard, welke in de bevoegdheid vallen, toegekend aan het college van burgemeester en schepenen door de op 16 Mei 1940 van kracht zijnde wetten en besluiten of door een latere, geldige of als zodanig geachte, reglementering en verricht werden door de personen die feitelijk als schepencollege dienst deden, en dat 1) noch de op 16 Mei 1940 van kracht zijnde wetten en besluiten, noch een latere, geldige of als dusdanig geachte, reglementering een bevoegdheid verleend hebben aan het college van burgemeester en schepenen voor het heffen van gemeentebelastingen; 2) een burgemeester alleen in functie, niet kan gelijkgesteld worden met « personen die feitelijk dienst doen als schepencollege »:

Aangaande de aanhangigmaking voor de verenigde kamers:

Overwegende dat het besluit van de bestendige deputatie der provincie Antwerpen beslist dat de heffing van de opdecimen, uitgaande van de burgemeester, alleen optredend wettig is;

Overwegende dat deze beslissing onverenigbaar is met het arrest van verwijzing, dat het besluit verbreekt der bestendige deputatie der provincie Brabant van 17 November 1942, om reden dat, luidens artikel 110 alinea 3, der grondwet, geen heffing ten behoeve van de gemeente kan worden ingevoerd dan met toestemming van de gemeenteraad, en dat, weliswaar, wegens de onmogelijkheid, ten gevolge van het verbod vanwege de vijand, te vergaderen, sommige ambtsverrichtingen van de gemeenteraad in geval van hoogdringende noodzakelijkheid door het college van burgemeester en schepenen moesten uitgeoefend worden, doch dat, indien het aan schepenen door de vijand verboden was hun ambt te vervullen, artikel 107 der gemeentewet de verhinderende der schepenen voorziet en hun vervanging verzekert;

Dat de middelen dezelfde zijn als het middel dat aangevoerd was en door het arrest van 7 Januari 1946 aangenomen werd;

Dat derhalve het onderzoek van de voorziening behoort tot de verenigde kamers (wet van 7 Juli 1865, artikel 1);

Over de beide middelen samengevoegd:

Overwegende dat het in onderhavig geval om een gemeentebelasting gaat, welke geheven werd door de alleen handelende burgemeester, die deze beslissing verklaart te nemen als schepencollege, waarvan hij als enig in functie zijnde lid was overgebleven, het schepencollege zijnde zelf gerechtigd in de plaats te treden van de gemeenteraad, die belet was te vergaderen;

Overwegende dat het bestreden besluit van de bestendige deputatie in onderhavig geval de macht voor de burgemeester om alleen te handelen in de plaats van het schepencollege, hieruit afleidt, enerzijds, dat op de datum van het besluit van de burgemeester de andere twee leden van het schepencollege door de bezettende overheid uit hun functies ontheven en niet vervangen waren, en anderzijds, dat zij onmogelijk konden vervangen worden overeenkomstig artikel 107 der gemeentewet, vermits een besluit van 26 Mei 1941, betiteld « besluit van de secretaris-generaal van het ministerie van binnenlandse zaken » verklaarde dat het hoofd van dat ministerie behoorde in de vervanging van de schepenen, die belet werden, te voorzien, en namelijk verklaarde alinea 2 van gezegd artikel 107 der gemeentewet te schorsen;

Overwegende dat, echter, in de bestreden beslissing er niet wordt op gewezen dat de bezettende macht, zo zij de vergadering van de gemeenteraden verboden heeft, eveneens de leden van die raden heeft verboden bij voorkomend geval het schepencollege aan te vullen overeenkomstig artikel 107 van de gemeentewet;

Overwegende, anderzijds, dat bovenbedoeld besluit van 26 Mei 1941 volstrekt nietig is, en dat het geval waarover het gaat niet valt onder de toepassing van het besluit van de Regent van 1 September 1945, noch van het besluit-wet van 5 September 1945, namelijk van het artikel 1, 4° van dit laatste;

Overwegende dat het besluit van 26 Mei 1941 zelfs geen feitelijk beletsel was voor de toepassing van artikel 107 der gemeentewet;

Dat, inderdaad, dit besluit zich er toe beperkt het hoofd van het ministerie van binnenlandse zaken het louter vermogen toe te kennen schepenen aan te stellen ter vervanging van hen, die in de onmogelijkheid mochten verkeren de uitoefening van hun functies voort te zetten; dat het dus enkel in de maat is waarin die macht werkelijk zou worden uitgeoefend,

dat het besluit van 26 Mei 1941 de alinea 2 van artikel 107 der gemeentewet beweerde af te schaffen;

Dat uit de vaststellingen zelf van de bestreden beslissing blijkt dat, op de datum dat de betwiste belasting werd gevestigd, hij die het besluit van 26 Mei 1941 heeft getroffen niet voor de gemeente Wilslele het vermogen had uitgeoefend welk hij zich had aangemattigd;

Overwegende dat uit die beschouwingen volgt dat de bestreden beslissing de in de eerste twee middelen van de voorziening aangehaalde wetsbepalingen geschonden heeft;

Om die redenen,

Beslissende in verenigde kamers,

Verbreekt het bestreden besluit;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de bestendige deputatie der provincie Antwerpen en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt de verweerster tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de bestendige deputatie van de provincie Limburg, die krachtens artikel 2 der wet van 7 Juli 1865, zich zal gedragen naar de beslissing van het hof van verbreking nopens het door het hof beslecht rechtspunt.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 16 Februari 1950.

Voorzitter : M. Wouters.

Raadsheer-Verslaggever : M. de Cocquéau des Mottes.
Advocaat-Generaal : M. Ganshof van der Meersch.

1. **Bewijs van proceshandelingen.** — In casu van een verzoek tot heropening der debatten.
2. **Zeerecht.** — Tekort of averij aan lading : alleen de cognossementhouder heeft het recht om deswege vergoeding te vorderen.
3. **Middelen tot verbreking.** — De beslissing of fouten begaan werden is een feitelijke.

1. *Uit geen enkel stuk, waarop het Hof van Verbreking acht kan slaan, blijkt dat een verzoekschrift tot heropening der debatten bij het Hof van Beroep werd ingediend vóór het wijzen van het bestreden arrest.*

De bevestiging van de pleitbezorger van aanlegger, dat dergelijk verzoekschrift aan een griffier van het Hof van Beroep afgegeven werd en hem terug overhandigd, levert geen bewijs op van de regelmatige nederlegging van dit stuk.

2. *Volgens artikel 89 van de Scheepvaartwetten heeft alleen de houder van het cognossement het recht om zich de lading door de kapitein te doen afleveren. Dit recht brengt noodzakelijk het recht mede om vergoeding te vorderen wegens tekort of averij, daar de aldus gevorderde som slechts het equivalent is van de koopwaar, welke de kapitein niet kan afleveren.*

3. *De beslissing of fouten begaan werden en door wie en of deze fouten in feite de verantwoordelijkheid van hun dader medebrengen, komt toe aan de rechter over de feiten en is dus in cassatie onaantastbaar.*

Kapitein Van Greethuysen t/ S.V. Graanimport e.a.

Gelet op het bestreden arrest, de 10 Maart 1948 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel : schending van artikel 97 der Grondwet, van de artikelen 83 en 470 van het wetboek van burgerlijke rechtspleging en, voor zoveel als nodig, van artikel 87 van de decreet dd. 30 Maart 1808, houdende reglement voor de politie en de tucht der hoven en rechtbanken, en van artikel III van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering;

doordat het bestreden arrest nagelaten heeft hetzij uitdrukkelijk hetzij stilzwijgend het verzoekschrift tot heropening der debatten te beantwoorden, door eiser in verbreking ingediend nadat de zaak werd in beraadslaging genomen, en doordat deze aanvraag tot heropening der debatten aan het openbaar ministerie niet werd medegedeeld,

zulks terwijl, indien de rechter over de grond soeverein de gepastheid van een heropening der debatten beoordeelt, hij dan toch, wanneer een aanvraag te dien einde bij hem aanhangig is gemaakt, over deze laatste uitspraak dient te doen en dat, indien hij zulks verzuimt te doen, hij zijn beslissing naar de wil der wet geenszins motiveert, en dat, vermits de Staat bij de aanleg partij was, de aanvraag tot heropening der debatten noodzakelijk aan het openbaar ministerie had moeten worden medegedeeld :

Overwegende dat uit geen enkel stuk waarop het hof kan acht slaan blijkt dat een verzoekschrift tot heropening van de debatten aan het hof van beroep voorgelegd werd voor het vellen der bestreden beslissing;

Overwegende dat de bevestiging van de pleitbezorger van aanlegger, dat dergelijk verzoekschrift aan een griffier van het Hof van Beroep afgegeven werd en hem terug overhandigd, geen bewijs uitmaakt van de regelmatige nederlegging van dit stuk;

Dat het middel in feite niet opgaat;

Over het tweede middel : schending van de artikelen 1119, 1165, 1984, 1985, 1987, 1991, 1997 tot 2000 inbegrepen, 2003 tot 2006 inbegrepen, van het burgerlijk wetboek en 89 der samengeordende wetten op de zeevaart en binnenvaart d.d. 21 Augustus 1879, 12 Juni 1902, 10 Februari 1908 en 12 Augustus 1911,

doordat het bestreden arrest de door verweerster in verbreking ingestelde vordering ontvankelijk en alléén ontvankelijk heeft verklaard om reden dat zij, mandataris van de Handelsdienst van Ravitaillering en van de Belgische Staat, houdster was van het aan eiser in verbreking aangeboden cognossement en, als zodanig, het recht bezat aan deze laatste rekenschap te vragen over het tekort of averij aan de vervoerde koopwaren overkomen,

dat wanneer,

eerste onderdeel, daar haar lastgever ook de vordering samen met haar had ingediend, verweerster in verbreking zonder titel noch belang bij het geding werd;

tweede onderdeel, en dat, indien de werkelijk door de averij benadeelde partij bekend is en zelf de vordering tot schadevergoeding uitoefent, de houder van het cognossement, bij gebrek aan persoonlijk nadeel, hoe genaamd geen vordering meer heeft uit te oefenen tegen de kapitein :

Overwegende dat het arrest vaststelt dat de verweerster, de vennootschap « Graanimport », alleen houdster was van het cognossement, dat het daaruit afleidt dat zij in deze hoedanigheid het recht bezat om een eis in te stellen ten einde een vergoeding te bekomen uit hoofde van averijen;

Overwegende dat, in strijd met wat het middel in

zijn eerste onderdeel beweert, de aanlegger vóór de rechter over de feiten niet staande hield dat de samenwerkende vennootschap « Graanimport » in het geding noch titel, noch belang had, omdat haar lastgever samen met haar zijn vordering had ingesteld, maar er zich bij beperkt heeft te beweren dat de Belgische Staat alleen het recht had om in rechte te handelen omdat hij de inlader en de ontvanger was;

Overwegende dat het arrest dit stelsel verwerpt om de reden dat de samenwerkende vennootschap « Graanimport » alleen houdster van het cognossement was en dat artikel 89 der samengeschakelde wetten betreffende de scheepvaart haar aldus hoedanigheid gaf om tegen de kapitein te handelen om reden van het tekort of van de averij tijdens de reis overkomen; dat het arrest dienvolgens weigert in feite na te gaan of de samenwerkende vennootschap « Graanimport » de koopwaar gekocht of betaald heeft;

Overwegende dat deze beslissing overeenkomstig de wet is;

Overwegende dat volgens gezegd artikel 89 de houder van het cognossement alleen het recht heeft om zich de lading door de kapitein te doen afleveren; dat dit recht noodzakelijk het recht medebrengt om zich te doen vergoeden voor het tekort of averij, vermits de aldus gevorderde som slechts het equivalent is van de koopwaar welke de kapitein niet kan afleveren;

Overwegende dat het arrest niet vaststelt dat een derde de werkelijke benadeelde zou zijn; dat, indien het arrest de vordering van de andere verweerders van de hand wijst, het dit doet op grond van deze beslissende beweegreden, dat de vordering aan de houder van het cognossement toekomt;

Dat het middel dus niet gegrond is;

Over het derde middel: schending van artikel 91 der samengeordende wetten op de zeevaart en binnenscheepvaart (gewijzigd door artikel 1 der wet dd. 28 November 1928), in het bijzonder in zijn paragraaf III,

doordat het bestreden arrest, om te beslissen dat eiser in verbreking de verplichtingen had verzuimd welke door hierboven vermelde wetsbepalingen hem ten laste gelegd waren, en zonder overigens uitdrukkelijk de juiste uitgestrektheid van deze laatste te bepalen, namelijk heeft bevestigd dat het feit in de onmogelijkheid te zijn geweest zich droog stuwagehout aan te schaffen, een blote bewering, de aansprakelijkheid van eiser in verbreking niet uitsloot, en dat de omstandigheden van de aanneming van het hout door de afgevaardigden van de verzekeraars en van de schijn van droogheid van dit hout hem van zijn verantwoordelijkheid evenmin ontlasten, aldus aantoonende dat de verweerder voor de lichtste fout verantwoordelijk zou zijn,

zulks terwijl de « behoorlijke zorg », te dragen voor het zeewaardig maken van het schip en het geschikt en veilig maken van de laadruimen en andere gedeelten van het schip, waarin goederen worden vervoerd, en de « behoorlijke en zorgvuldige wijze » om tot de lading en de stuwage der goederen over te gaan, in de hierboven bedoelde wetsbepaling, dienen verstaan, niet als de meest nauwkeurige zorg, doch, zoals de conclusiën van eiser in verbreking ze aan de rechter over de feiten vroegen te bepalen, als de gewone middelmatige oppassendheid van een « goed huisvader », gewoonlijk ernstig en zorgzaam, en dat bijgevolg de onmogelijkheid om zich een ander stuwage hout te verschaffen, of het feit dat het gekochte hout zelfs aan de bevoegdste personen was voorgekomen als de vereiste hoedanigheden bezittende, moesten beschouwd

worden als de verantwoordelijkheid van eiser in verbreking uitsluitende :

Overwegende dat het arrest noch uitdrukkelijk noch impliciet in rechte beslist dat de lichtste fout de verantwoordelijkheid van de kapitein medebrengt; dat het er zich bij beperkt te wijzen op de door de kapitein gepleegde fouten en daaruit afleidt dat deze verantwoordelijk is voor de averijen;

Overwegende dat het aan de rechter over de feiten behoort na te gaan of fouten gepleegd worden, en door wie, en te zeggen, of zij in feite de verantwoordelijkheid van hun dader medebrengen; dat zijn beslissing te dien opzichte souverain is;

Overwegende dat het onderzoek der feitelijke beschouwingen, waarop het middel steunt, om de zwakheid te bewijzen van de bewijsmiddelen door de rechter over de grond aanvaard, niet onder de bevoegdheid van het hof valt;

Dat het middel dienvolgens niet kan aangenomen worden;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten en tot een vergoeding van 150 fr. jegens ieder verweerder.

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 27 Juni 1949.

Voorzitter : M. de Cocquéau des Mottes.

Raadsheer-Ver slaggever : M. Simon.

Advocaat-Generaal : M. Colard.

Douanen en accijnzen. — Bewijs van overtredingen. — Het bewijs kan steunen op vaststellingen gedurende de bezetting bij een wegcontrôle door de contrôle-diensten gedaan.

De artikelen 154 en 189 van het Wetboek van Strafvordering betreffende het bewijs van overtredingen en wanbedrijven, zijn krachtens art. 247 der Algemene Wet van 26 Augustus 1822 van toepassing in zake douanen en accijnzen.

Die bepalingen zijn slechts enuntiatief, zodat het beheer van Douanen en Accijnzen gerechtigd is door alle middelen van recht het bewijs van het plegen van strafbare feiten te leveren, mits deze niet bekend geworden zijn door een onregelmatige huiszoeking of door een wederrechtelijke handeling.

Dat bewijs kan derhalve ook steunen op vaststellingen gedurende de bezetting gedaan door contrôleurs van de contrôle-diensten tijdens een wegcontrôle op het groot vervoer, al werden het Bestuit van 20 Augustus 1941 tot oprichting van het Bestuur der Contrôlediensten alsmede alle daarop steunende daden nietig verklaard bij het Londens Wetsbesluit van 5 Mei 1944. Immers zijn de vaststellingen tijdens een wegcontrôle door de contrôle-diensten gedaan, geenszins het gevolg van een onregelmatige huiszoeking of van een wederrechtelijke handeling.

Beheer van Douanen en Accijnzen t/ Meuleman en cs.

Gelet op het bestreden arrest, gewezen door het Hof van Beroep te Gent, 31 Januari 1949;

Over het ambtshalve opgeworpen middel: schending van de artikelen 154 en 189 van het Wetboek van Strafvordering, toepasselijk in zake douanen en accijn-

zen krachtens artikel 247 der wet van 26 Augustus 1822 :

Overwegende dat blijkens de aan het onderzoek van het Hof onderworpen processtukken de ten laste van verweerders gelegde feiten vastgesteld werden tijdens een wegcontrole door de controleurs van de controlediensten, welke ze bekend hebben gemaakt aan het Beheer van Douanen en Accijnzen, wier beambten verweerders hebben verhoord en van hun verklaringen proces-verbaal opgemaakt;

Overwegende dat het bestreden arrest beslist dat het ten laste van de beklagden gelegde feit vóór het Hof van Beroep niet bewezen is gebleven en als reden van zijn beslissing aangeeft, dat krachtens de bepalingen van het Besluit-Wet dd. 5 Mei 1944, waarbij het Besluit dd. 20 Augustus 1941 tot oprichting van het Bestuur der Controlediensten alsook alle daarop steunende daden nietig zijn verklaard, waaruit, naar het oordeel van het Hof, volgt dat wijl het proces-verbaal der douanen en accijnzen slechts de nietige vaststellingen van de controlediensten overneemt, het als grondslag van de vervolging niet kan dienen;

Overwegende dat de artikelen 154 en 189 van het Wetboek van Strafvordering betreffende het bewijs der overtredingen en der wanbedrijven krachtens artikel 247 der wet van 26 Augustus 1822 van toepassing zijn in zake douanen en accijnzen;

Dat zelfs bovenbedoelde bepalingen slechts enuntiatief zijn, dat aldus het Beheer gerechtigd is bij alle middelen van recht het bewijs van de inbreuk te leveren, op voorwaarde evenwel dat deze laatste haar niet bekend gemaakt werd door een onregelmatige huiszoeking of door een wederrechtelijke handeling;

Overwegende dat de vaststellingen, gedaan door de controlediensten tijdens een wegcontrole op het groot vervoer, alhoewel nietig, geenszins het gevolg zijn van een huiszoeking of van een verrichting zoals hierboven bedoeld;

Dat dienvolgens het bestreden arrest doordat het, zonder zelfs de minste acht te slaan op de verklaringen gedaan op de terechtzitting van de Correctionele Rechtbank door de aldaar verhoorde getuigen, verklaart dat het ten laste van verweerders gelegde feit niet bewezen is gebleven vóór het Hof, de in het middel aangehaalde wetsbepalingen geschonden heeft;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden arrest;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van het Hof van Beroep te Gent en dat melding er van zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt ieder van de verweerders tot een vierde der kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

RAAD VAN STATE

4e Kamer. — 24 Januari 1950.

Voorzitter : M. Vranckx.

Raadsheren : MM. Mast (Verslaggever) en Buch.

1. **Rechtspleging (Raad van State).** — **Memorie van wederantwoord.** — **Geen nieuwe aanvraag ontvankelijk.**
2. **Waterlopen.** — **Ruimingswerken.** — **Provinciaal Reglement Brabant.** — **Eigen beheer of openbare aanbesteding.**
3. **Nietigverklaring.** — **Verdeling van ruimingskosten betreffende waterlopen, wanneer de werken onregelmatig uitgevoerd werden.**
4. **Nietigverklaring.** — **Machtoverschrijding.** — **Niet door verzoeker bewezen.** — **Afwijzing ten gronde.**
5. **Nietigverklaring.** — **Ontvankelijkheid.** — **Handelingen waartegen reeds een voorafgaand beroep werd ingesteld.**

1. *Een aanvraag van nietigverklaring, ontwikkeld in de memorie van wederantwoord, is niet ontvankelijk, wanneer zij niet in het verzoekschrift werd gesteld.*
2. *De beslissing, waarbij het college van burgemeester en schepenen van Alsemberg de ruiming van de Termeulenbeek rechtstreeks, tegen een overeengekomen prijs, aan een aannemer toewijst, is in strijd met artikel 3, lid 1, van het provinciaal reglement van Brabant op de politie van de niet-bevaarbare en niet-vlotbare waterlopen, waarbij wordt bepaald dat de gemeentebesturen tot de ruimingswerken dienen over te gaan, hetzij in eigen beheer, hetzij bij openbare aanbesteding.*
Het betrokken gemeentebestuur was van deze verplichting niet ontslagen door het feit dat dezelfde aannemer, op hetzelfde tijdstip, ingevolge een openbare aanbesteding in een naburige gemeente belast werd met de ruimingswerken van dezelfde waterloop op het gebied dezer gemeente.
3. *De verdeling van ruimingskosten, veroorzaakt door werken, welke niet uitgevoerd werden overeenkomstig de terzake geldende wetten en reglementen, geeft aanleiding tot nietigverklaring.*
4. *Het beroep tot nietigverklaring is niet gegrond, wanneer de machtoverschrijding niet door verzoeker bewezen wordt.*
5. *Het beroep tot nietigverklaring, gericht tegen een besluit van de Bestendige Deputatie betreffende de politie van de niet-bevaarbare en niet-vlotbare waterlopen, is niet ontvankelijk, wanneer verzoeker gebruik heeft gemaakt van het beroepmiddel dat hem, op grond van artikel 35 der wet van 7 Mei 1877 open stond; door dit beroep werd het besluit van de Bestendige Deputatie onderworpen aan de Koning, en het aldus in hoger beroep getroffen Koninklijk Besluit is alleen voor vernietiging vatbaar.*

Windericx e.a. t/ 1. Belgische Staat (Minister van Landbouw); 2. Bestendige Deputatie van Brabant; 3. Gemeente Alsemberg.

De Raad van State,

.....
Gezien het verzoekschrift dd. 3 Januari 1949;

.....
Overwegende dat het verzoek strekt tot de nietigverklaring :

1. van het op 5 en 9 December 1948 aan verzoekers

Vlaamse Juristen,

abonneert U

op het

“Rechtskundig Weekblad”

betekend besluit van de Regent van 28 October 1948, houdende afwijzing van het beroep door verzoekers ingediend tegen de besluiten van de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant dd. 23 Maart 1948, waarbij de bezwaren ingediend tegen de verdeling, door de gemeente Alseberg, van de ruimingskosten van de Termeulenbeek voor de dienstjaren 1946 en 1947, verworpen werden;

2. van de bovenvermelde besluiten dd. 23 Maart 1948 van de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant;

Overwegende dat de Regent en de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant terzake opgetreden zijn om te beslissen over het geschil dat tussen verzoekers en de gemeente Alseberg is ontstaan; dat de gemeente Alseberg alleen tegenpartij is;

Overwegende dat verzoekers, in de memorie van wederantwoord, de nietigverklaring aanvragen van de besluiten van de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant dd. 2 December 1947; dat deze aanvraag niet gesteld werd in het verzoekschrift en om die reden niet ontvankelijk is daar, luidens artikel 2 van het besluit van de Regent dd. 23 Augustus 1948 tot regeling van de rechtspleging voor de afdeling administratie van de Raad van Sate, het voorwerp van het beroep in het inleidend verzoekschrift dient vermeld;

Overwegende dat verzoekers aanvoeren dat de voor het dienstjaar 1946 omgeslagen ruimingskosten, dewelke naar hun oordeel buitengewoon hoog opliepen, veroorzaakt werden door werken, welke niet uitgevoerd werden overeenkomstig de terzake geldende wetten en reglementen;

Overwegende dat, bij beslissing van 17 Juli 1946, het college van burgemeester en schepenen der gemeente Alseberg de ruimingswerken van de Termeulenbeek rechtstreeks, tegen een overeengekomen prijs, aan een aannemer toeweest; dat deze beslissing in strijd is met het eerste lid van artikel 3 van het provinciaal reglement van Brabant op de politie van de niet bevaarbare en niet vlotbare waterlopen, waarbij wordt bepaald dat de gemeentebesturen tot de ruimingswerken dienen over te gaan, hetzij in eigen beheer, hetzij bij openbare aanbesteding; dat, in strijd met de bewering van de tegenpartij, zij van deze verplichting niet ontslagen was door het feit dat dezelfde aannemer, op hetzelfde tijdstip, ingevolge een openbare aanbesteding in een naburige gemeente belast werd met de ruimingswerken van dezelfde waterloop op het gebied dezer gemeente; dat het beroep tot nietigverklaring van het besluit van de Regent dd. 28 October 1948, in zover het de verdeling der ruimingskosten voor 1946 betreft, gegrond is;

Overwegende dat, wat de ruimingskosten voor het dienstjaar 1947 betreft, verzoekers aanvoeren dat de toepassing van artikel 16 van de wet van 7 Mei 1877, naar hetwelk de bijdragen in de ruimingskosten bepaald worden met inachtneming van de graad van het respectief belang der oevereigenaars en rekening houdend met de beschadiging die zij veroorzaakt hebben, « tegenwoordig naar grote onrechtvaardigheden leidt en hedendaags niet meer rechtvaardig kan worden ingeroepen »; dat zij bovendien laten gelden dat deze rol opgesteld is « door toepassing van nieuwe methodes en verwaarlozing van schikkingen voorzien en in voege getreden met het provinciaal reglement van 16 Juni 1895 »;

Overwegende dat door verzoekers niet bewezen wordt dat de gemeenteraad van Alseberg, bij de verdeling, op 24 Januari 1948, van de ruimingskosten voor het dienstjaar 1947 onder de oevereigenaars, de meesters

van werkhuizen en de gebruikers, de hem bij artikel 16 van de wet van 7 Mei 1877 verleende macht overschreden heeft; dat het beroep tot nietigverklaring, gericht tegen het besluit van de Regent dd. 28 October 1948, niet gegrond is voor wat betreft de verdeling van de ruimingskosten der Termeulenbeek voor het dienstjaar 1947;

Overwegende dat het beroep tot nietigverklaring, gericht tegen de besluiten van de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Brabant dd. 23 Maart 1948, niet ontvankelijk is, daar verzoekers gebruik hebben gemaakt van het beroepmiddel, dat hun, op grond van artikel 35 van de wet van 7 Mei 1877 op de politie van de niet bevaarbare en niet vlotbare waterlopen, openstond; dat, door dit beroep, het besluit van de Bestendige Deputatie onderworpen werd aan de Regent, en het aldus in hoger beroep getroffen besluit van de Regent, alleen voor vernietiging vatbaar is,

Besluit :

Artikel 1. — Het besluit van de Regent van 28 October 1948, in zover het de ruimingskosten van de Termeulenbeek voor het dienstjaar 1946 betreft, wordt vernietigd.

Het beroep wordt voor het overige verworpen.

Artikel 2. — De betaling van het recht van 300 fr., wegens kosten, valt ten laste van de tegenpartij.

Artikel 3. — Het arrest zal bij uittreksel op dezelfde wijze bekendgemaakt worden als het vernietigd besluit van de Regent.

.....

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e Kamer. — 28 Januari 1950.

Voorzitter : M. Delvaux.

Advocaten : Mrs. Schöller en Van Ryn.

1. **Rivierbevrachting. — Ligdagen. — Rechtskarakter : schadevergoeding, niet supplement van vrachtprijs. — Terughoudingsrecht van de schipper.**
2. **Vonnis. — « Gemeenverklaring » van vonnis en scheidsrechterlijk beding.**

1. *De ligdagen hebben het rechtskarakter van schadevergoeding, niet dat van supplement van de vrachtprijs.*

Uit de geschiedenis van de totstandkoming van de wet van 5 Mei 1936 op de rivierbevrachting blijkt geenszins dat de wetgever bij die wet de bedoeling zou hebben gehad dat rechtskarakter te wijzigen.

Zulks volgt ook niet uit de bepaling van art. 22 van voormelde wet, dat de ligdagen van rechtswege verschuldigd zijn, zonder dat enige ingebrekestelling nodig is. Een dergelijke wetsbepaling is immers niet in strijd met het rechtskarakter van de schadevergoeding (vgl. art. 1139 B. W.)

Uit de bewoordingen van de wet van 1936 blijkt evenmin, dat deze wet het rechtskarakter van de ligdagen zou hebben willen wijzigen.

De mening, dat de ligdagen het rechtskarakter bezitten van een schadevergoeding is ook in overeenstemming met de algemene rechtsbeginselen. Het schuld-element bij overschrijding van de lostijd is door de ligdagen niet uitgesloten doch alleen de mogelijkheid om deswege de ontbinding van de overeenkomst te vorderen.

De tegenovergestelde mening kan evenmin wor-

den afgeleid uit het ministerieel besluit van 14 November 1947.

De schipper, die krachtens art. 60 van de wet van 5 Mei 1936 voor zijn vordering wegens vracht, bijkomende kosten, ligdagen en overligdagen een voorrecht heeft op de lading, kan bij niet-betaling zijn recht van terughouding op de lading uitoefenen.

Het reglement van gemene averij staat in casu de vordering van de schipper niet in de weg.

2. Een vonnis kan niet gemeen worden verklaard ten aanzien van derden, die een scheidsrechterlijk beding hebben aangegaan.

N. V. Belgische Margarine Unie t/ Kooymans, Alg. Verzekeringsmy l'Etoile, British American Insurance Company en consorten.

Overwegende dat de Margarine-Unie, die de vergeving verschuldigd is, staande houdt dat, minstens sedert de wet van 5 Mei 1936, de ligdagen het karakter zouden hebben van een prijsaanvulling aangenomen door de Franse rechtspraak, (cfr. Verbr., 10 November 1880, D. P. 457), die nochtans moet toegeven dat ze door andere voorschriften zijn beheerd als die welke het pachtgeld van de boot beheersen; (9 Maart 1881, D. P. 477), door de Franse rechtsleer (Lyon-Caen et Renault b. V n° 797), en ook door zekere Belgische juristen (Delahaye: Le Contrat d'Affrètement fluvial, n° 192 — die nochtans, onder n° 193, door een weliswaar overtuigend argument, afgeleid uit artikel 23 van de wet, de invloed der overmacht ter zake verwerpt; Deitz, Manuel de Droit Fluvial, n° 264; Gotzen, Studie in het Rechtskundig Weekblad, 10e jaargang, blz. 802 en vlg., 974 en vlg. en 11^e jaargang, blz. 407 en vlg.);

Dat ze ten dien einde inroept :

- de voorbereidende werken van de wet van 1936;
- de termen dezer wet;
- de algemene beginselen van het recht;
- de tekst van een ministerieel besluit in dato 14 November 1947;

Dat geen enkel dezer middelen afdoende is.

A. Wat betreft de voorbereidende werken van de wet van 1936.

Overwegende dat het wetsontwerp zonder bespreking werd aangenomen zo in de Senaat als in de Kamer. (zie voor de Kamer : Parl. Handelingen 1935, 1936, Zitting van 26 Maart 1936; aanneming der artikels, blz. 974 en vlg.; aanneming van het geheel, blz. 994, door 152 stemmen 2 en 1 onthouding Zie voor de Senaat : Parl. Handelingen. 1935, 1936, Zitting van 8 April 1936; aanneming der artikels, blz. 631 en vlg.; aanneming van het geheel, blz. 622, door 132 stemmen op 132);

Overwegende dat dit gemis aan bespreking te wijten is aan het feit dat de memorie van toelichting, evenals het verslag der Commissie van Openbare Werken in de Kamer (Parl. Doc. n° 167, van dezelfde zitting), het als gevaarlijk en minstens als onnodig hebben aangezien een ontwerp in bespreking te stellen dat door een gespecialiseerde en onbetwistbaar bevoegde inrichting werd bestudeerd, de Hoge Raad voor Binnenscheepvaart, die « Algemeene voorwaarden van bevrachting » opstelde, met, in aanraking met de ondervinding de « Voorwaarden der plaats Antwerpen », werk van de Handelskamer dezer stad, op punt te stellen;

Overwegende dat daaruit geenszins vloeit dat de wetgever enigszins heeft willen nieuws inbrengen wat aangaat de juridische aard der ligdagen.

Dat, bij ontstentenis aan een wettelijke bepaling, geen plaats grijpt aan te nemen dat de wetgever desaan gaande de heersende opvattingen der Belgische rechtsleer en rechtspraak heeft willen wijzigen (over deze rechtsleer, zie Smeesters : Studie gepubliceerd in het Rechtskundig Weekblad van 1947, blz. 866 en vlg., en 1063 en vlg.; en wat betreft de rechtspraak, zie Ber. Brussel, 1e kamer, 16 November 1949, niet gepubliceerd, en insgelijks Handelsrechtbank Antwerpen, 12 December 1940, J. P. A. 1941, 139, 15 Maart 1946; R. W. 287 en 4 Juli 1946, R. W., 96, aangehaald door Gotzen; R. W. 1947, kol. 810, nota 15 en door Smeesters, R. W. 1947, kol. 869);

Dat weliswaar vaststaat dat het proces-verbaal der zitting in dato 14 Juni 1924 door gezegde Hoge Raad gehouden, proces-verbaal in ontegensprekelijk regelmatige vorm voorgebracht, luidde als volgt :

Art. 2 (nouveau) : « Les conditions générales d'affrètement telles qu'elles sont proposées dérogent sur plusieurs points soit à la loi, soit à la jurisprudence généralement suivie en matière de navigation intérieure ».

Dat die passage zonder draagkracht is omtrent het punt door het Hof te beslechten daar het vervolg van de tekst voor enig doel heeft vast te stellen of en in welke mate, partijen, niettegenstaande al te tegenstrijdige overeenkomst, door de « Algemene bevrachtingsvoorwaarden » zullen gehouden zijn;

Overwegende, weliswaar, dat eveneens vaststaat dat voormeld proces-verbaal de volgende passage bevat :

« Articles 21 et 22.

« Les textes des articles 21 et 22 sont identiques à ceux des articles 17 et 18 du projet de la Chambre de Commerce.

« Il est à remarquer cependant que l'article 17 du projet de la Chambre de Commerce introduit une règle absolument nouvelle. »

« La jurisprudence belge a toujours considéré les surestaries (ligdagen) comme des dommages-intérêts, et, par application de ce principe, a décidé que les surestaries n'étaient dues que moyennant une mise en demeure.

« Au contraire, la jurisprudence française considère les surestaries comme un supplément du fret.

« Si l'on admet que les surestaries ne sont qu'un accessoire de fret, il paraît logique de décider qu'elles sont dues de plein droit sans qu'il soit nécessaire pour le batelier de signifier une mise en demeure ».

Overwegende dat appellante op deze tekst beslag legt om te beweren dat, met de schipper te ontlasten van de verplichting een ingebrekestelling te betekenen, de wetgever van 1936 de juridische aard der ligdagen heeft gewijzigd met hun karakter van strafbeding te ontnemen;

Dat deze stelling onaanneembaar is : omdat de werken van de Hoge Raad voor Binnenscheepvaart (evenals die van de Handelskamer van Antwerpen) technisch gesproken geen wetgevende voorafgaande werken uitmaken; omdat de verzending die er naartoe werd gedaan een beperkte draagkracht heeft; omdat deze werken de betwisting slechts dubitatieverwijze oplost; ten slotte, omdat de gevolgtrekkingen die men er van afleidt op een schijngrond berusten;

1. Overwegende, dat, ondanks het lofbetuig van het Parlement aan de bevoegdheid van de Hoge Raad voor Binnenscheepvaart, het toch misbruikelijk zou zijn de werken van dit organisme te beschouwen als uitende de wil der wetgevende macht;

Dat, te dien einde, op elk punt in betwisting, een klare en stipte verzending zou moeten bestaan. Dat

zulks het geval niet is wat betreft de rechtsvraag aan het Hof onderworpen;

2. Overwegende dat ter zake de verzending een zonderling beperkte draagkracht heeft.

Dat uit de parlementaire documenten volgt dat die verzending enkel voor doel had te vermijden dat, door gevaarlijke (memorie van toelichting) of minstens onnuttige (verslagen der Commissie) wijzigingen, aanslag zou worden gemaakt op een technisch ontwerp, gevolgd van een echt scheidsbeding tussen al de belanghebbenden: reders, schippers, bevrachters, nijverheids- en handelskamers, bijgestaan van juristen ten enkel einde hun gemeenschappelijke wil in klare termen te uiten.

3. Overwegende dat, aangaande de betwiste vraag, de rechtvaardigingen door de Hoge Raad aanvaard uiterst twijfelend zijn.

« Si l'on admet », zegt het proces-verbaal, « que les surestaries ne sont qu'un accessoire du frêt, ... il » *paraît logique de décider que...* »

Dat desaangaande dient onderlijnd dat, zo een logisch verband kan worden ingebeeld tussen de afschaffing van *alle* ingebrekestelling en de wijziging van het vroeger karakter der ligdagen — daar geen strafbeding bestaat zonder schuld, en geen burgerlijke verantwoordelijkheid wegens schuld zonder ingebrekestelling, verplichtende inleiding tot alle dwanguitvoering, die de verbintenis vereeuwiget met om de risico's, ingegrepen die der overmacht, ten laste der schuldenaar te stellen (De Page, b. III, n°s 74 en 83), zulks niet meer kan worden voorhouden wanneer men de mening is toegedaan dat de nieuwe tekst enkel als voorwerp heeft de schuldeiser van een ingebrekestelling *door zijn zorgen* te ontlasten;

Overwegende dat de parlementaire werken enerzijds, en hierboven vermeld proces-verbaal anderzijds, klaarblijkelijk uitmaken dat de Hoge Raad, organisme van zakenmannen, ten zeerste bemoeid met de practijk, op de eerste plaats bedoelde een onwetende of nalatige schipper niet van de vergoedingen te beroven dat een gemis aan ingebrekestelling van zijnentwege had doen verliezen;

Dat, niet eens, de wetgever — hoogenstens bekommerd een scheidsbeding door al de betrokken middens eenparig aangenomen in de mate van het mogelijke ongewijzigd te behartigen — aangaande kwestieus punt niets anders kan hebben gewild;

Dat met ditmaal de schuldenaar in gebreke te stellen door enkel vervallen van het termijn, de wetgever — om de uitdrukkingen te hernemen welke men vindt in het proces-verbaal — desaangaande een « oplossing » heeft genomen dewelke « billijk » is, zonder daarom te « beslissen » dat de juridische aard van de ligdagen was veranderd;

4. Overwegende bovendien dat de gevolgtrekkingen door appellante uit kwestieus proces-verbaal afgeleid op een schijngrond berusten: de afschaffing door de wet van 1936 van alle ingebrekestelling in zake vergoeding voor ligdagen;

Dat zulks met de werkelijkheid niet strookt;

Overwegende dat de ontlasting waarvan de schipper thans geniet, dergelijke afschaffing niet medebrengt, doch enkel de vervanging der ingebrekestelling door zijn zorgen, dus vanwege de schuldeiser, door een ingebrekestelling bij uitwerking van de wet, de ligdagen, volgens artikel 22, « zijnde van rechtswege verschuldigd bij het vervallen der losdagen »;

Overwegende dat deze manier van ingebrekestelling ten volle klassiek is (vergelijk artikel 1139 B. W.);

Dat, niet eens, de wijziging van het karakter der ligdagen, van deze zozegde afschaffing afgeleid, van alle gegrondheid mist;

Overwegende dat, had de wetgever desaangaande gemeend veranderingen te moeten inbrengen, hij niet zou nagelaten hebben zich er over te verklaren, zoals hij het bij voorbeeld deed in de memorie van toelichting (Parl. Doc., Kamer 1934-1935, n° 89 in fine), wanneer hij een geschil hoorde te beslechten over de « verblijfsbevrachting »;

Overwegende dat hetzelfde parlementair document integendeel het besluit toelaat dat daar waar, zoals ter zake, de tekst niets zegt, men zich niet aan de vroegere zienswijze dient te houden. Dat opvallend is aan te merken, hoe het onderlijnt « dat niets gevaarlijker is dan nieuwigheden aan het licht brengen, en » dat, zo het ontwerp aan het Parlement voorgesteld geen « improvisering » uitmaakt, het evenmin een « juridische revolutie » daarstelt;

Overwegende dat zo, luidens de memorie van toelichting, de wil van de wetgever was « in de maat van het mogelijke voor de binnenscheepvaartbevrachting gelijkaardige regelen te treffen als voor de zeevaartbevrachting, niets aantoonde dat de wetgever — vooral bekommerd met de bescherming der binnenscheepvaart, het is te zeggen, meestendeels, van kleine eigenaars voor wie het schip tevens woning en werktuig uitmaakt — de ligdagen op dezelfde voet hoorde te stellen als het dispach-monney van het gerecht;

Dat volstond tot de bescherming der schippers dat men ze ontsloeg van de last ener ingebrekestelling door hun tussenkomst, zonder daarom de aard te wijzigen van de vergoeding voor ligdagen met haar karakter van sanctie ener telaarcoming door dat van premie tot snelheid te vervangen.

B. Wat betreft de termen van de wet.

Overwegende dat dit middel, in pleidooi voorgedragen, hierin bestaat te onderlijnen dat, zo de wetgever van 1936 in de ligdagen een strafbeding had willen zien, hij niet zou hebben nagelaten het overschrijden van het lostermijn met « schadevergoeding (dommages-intérêts) » te bekrachtigen;

Dat het argument zonder grote draagkracht is, daar de wetgever het woord « vergoeding » (indemnité) even in artikel 26 als in artikel 18 gebruikt, t.t.z. even voor een aangelegenheid waarvan het strafkarakter niet is betwist (overligdagen) als voor deze (ligdagen) die aanleiding geeft tot discussie;

C. Wat betreft de algemene rechtsbeginselen.

Overwegende dat de argumentatie der Margarine-Unie er essentieel tot strekt te beweren dat geen strafbeding bestaat zonder schuld, en dat, het gebruik van de ligdagen een recht uitmakende, dit gebruik niet als schuldig kan voorkomen;

Dat hieromtrent mag herinnerd:

« Dat alle rechtsmisbruik principieel schuldig is » (zie Campion, « L'abus des droits », n° 66 in fine en, in dezelfde zin, advies van het O. M. voor Cassatie, 5 Augustus 1858, Pas. 320 en Cassatie 5 Februari 1918 (op het 3e middel), Pas. 98);

Overwegende dat wat ter zake de overschrijding der losdagen kenmerkt, het niet de afwezigheid is ener fout; — het woord « toegekend » (alloué) van artikel 17 der wet stelt maar al te klaar de wil der wetgever vast het laden of het lossen binnen dit termijn te zien voltrekken — maar de onmogelijkheid voor de tegenpartij, wegens dit overschrijden, de ontbinding van het contract te vervolgen;

Overwegende dat deze bepaling gelijkvormig is met de principes daar de ontbinding nooit automatisch is, ze moet worden gevraagd (B. W., artikel 1184, al. 3) en daar de rechter altijd meester blijft te oordelen of de afwijking genoegzaam erg is om dergelijke sanctie

mede te brengen (zie Boyer, Recherches historiques sur la résolution des contrats, blz. 9 in fine);

Overwegende dat, met ter zake een zekere welwillendheid te vertonen, de wetgever — ver van de afwijking te rechtvaardigen — enkel rekening heeft gehouden met het feit dat ze zich nogal dikwijls voordoet;

D. *Wat betreft het ministerieel besluit van 14 November 1947 :*

Overwegende dat het geldt een besluit gepubliceerd in het Staatsblad van 30 November 1947, blz. 11133, genomen in uitvoering der besluitwet van 12 December 1944 scheppende de « Dienst voor Regeling der Binnenvaart » en die de algemene toepassingsvoorwaarden der vrachtenbarema's van deze Dienst aanvult met een clause van openbare orde, gezegd « ijsclause » (clause de glaces);

Dat de volgende alineas ervan te weerhouden zijn :

Alinea 4 : « Wanneer een schip wordt opgehouden ten gevolge van een totale onderbreking van de scheepvaart wegens ijs op een sector van de te bevaren waterwegen, heeft de schipper recht op een vergoeding, ten laste van de koopwaar, *gelijk aan de helft van het liggeld* voor de duur van dit oponthoud.»

Alinea 4 : « Indien de reis nog geen aanvang heeft genomen, kan de vergoeding slechts ten vroegste verschuldigd zijn *vanaf de eerste dag na verloop van de laadtijd* (délai de starie au chargement).

Overwegende dat appellante van de hoogte en van het uitgangspunt van de vergoeding afleidt dat, volgens de mening van de Minister van Openbare Werken, de overmacht voortvloeiende uit ijsvoorval, hare werking binnen de ligidagen zou hebben;

Overwegende dat deze gevolgtrekking ontoereikend is, een ministerieel besluit de kracht niet hebbende een wet te verklaren, nog minder wanneer het getroffen werd ter uitvoering ener andere wet dan deze welke het, zozegged, moet ophelderen;

Overwegende bovendien dat deze gevolgtrekking ongegrond is bij ontstentenis aan alle motivering in verband met de draagwijdte dat appellante haar toeschrijft en gezien, anderzijds, het voorval door het besluit zelf ingezien : tussenkomen van overmacht in omstandigheden die alle gedachte van schuld daarlaten, wat in huidig proces het geval niet is;

Overwegende dat, gezien het juridische karakter der vergoeding voor ligidagen, het tweede middel door appellante voorgedragen als ongegrond voorkomt;

3. *Wat aangaat het derde middel :*

Overwegende dat dit middel ertoe strekt, evenals de twee andere, de schorsing der overeenkomst in te roepen en, niet eens, de schorsing van schipper's recht tot schadevergoeding; en zulks, niet meer op grond van overmacht, maar van de schuldige onuitvoering door de schipper van zijn eigen verplichtingen.

Dat het ertoe strekt, voor de periode van 13 of 14 tot 31 Maart 1947 de « exceptio non ad impleti contractus » te doen gelden, in dien zin dat, na het einde van het ijsvertoon, de schipper zich zonder recht tegen het lossen zou hebben verzet.

Overwegende dat dit middel een rechtsgrond mist, de schipper, titularis van een voorrecht op de vracht voor de betaling der gevorderde vergoedingen (art. 60 van de wet van 5 Mei 1936), in recht zijnde, gezien, de niet betaling, zijn terughoudingsrecht uit te oefenen.

Overwegende dat ter zake de schipper van dit

recht geenszins misbruik deed, vermits hij vanaf 2 April 1947, dus op heel kort termijn, de Margarine Unie in betaling dagvaardde.

Dat overigens het niet de laattijdigheid is, doch enkel de ongegrondheid van dergelijke vordering die, desaan gaande, het bewijs van een misbruik zou kunnen medebrengen;

Overwegende dat ter zake de schipper des te gegrond was zich tegen het lossen te verzetten dat, van den beginne af, de Margarine Unie (zie haar brieven van 7 en 11 Maart 1947) ten zijnen opzichte een uiterst ontoegevende houding nam.

4. *Wat aangaat het vierde middel :*

Overwegende dat dit middel, eerder in verwarde termen voorgebracht, in de werkelijkheid twee takken bevat.

1e tak : het reglement van gemene averij verzet zich tegen de vordering van de schipper in de omstandigheden (overmacht) waar ze is voorgelegd.

Overwegende dat geen plaats kan zijn van dergelijk reglement in huidig geval, waar de schuldenaar zich in fout bevindt en waar de ingebrekestelling bij verval van het termijn alle risico's te zijnen laste heeft gesteld;

Dat niet mag uit het oog verloren dat, niet het begrip van schuld, maar enkel dit van vergoeding wegens toeval en van noodzakelijkheid deze vergoeding gemeen te maken de juridische grondslag der gemene averij beheerst (zie Haralambidis - Avaries communes, Paris, 1924, bl. 71, n° 44).

Dat de opwerping dus niet passend is.

2e tak : het reglement van gemeen averij dringt minstens, bij middel van schuldverrekening, de beperking op van huidige vordering tot de sommen welke appellante in dergelijk reglement werkelijk had kunnen verschuldigd zijn.

Dat, buiten de opmerking gedaan in verband met de eerste tak (onpassendheid van het middel) dient herinnerd, dat men geen verrekening inbeeldt tussen schuldvorderingen die dezelfde titularis hebben en dat het ter zake Kooymans is, en hij alleen die recht heeft op de vergoedingen voorzien, enerzijds voor artikels 22 en 26 van de wet van 5 Mei 1936, en anderzijds door artikel 149 der Zeewet;

Overwegende dat zo in zijn beide takken het middel dient verworpen.

II. — *Aangaande de wedereisen gericht door de Belgische Margarine Unie tegen Kooymans :*

1. Overwegende dat in eerste aanleg de Margarine Unie de veroordeling bekwam van Kooymans tot de betaling, op tegeneis, ener som van 3530 frank 30. Dat met reden de eerste rechter tot evenredig beloop verrekende met de veroordeling ten laste van de Margarine-Unie en de hoofdvordering uitgesproken.

Overwegende dat desaan gaande appellante in graad van beroep 860 frank meer vraagt, hetzij de som 4396 frank 30 oorspronkelijk in eerste aanleg gevorderd;

Dat het verschil ten bedrage van 395 frank de kosten vertegenwoordigt van een aanmaning te laten lossen, ten bedrage van 70 frank, de kosten van het bevel dat een sekwester aanstelt, en, ten bedrage van 395 frank, de kosten van de betekenisakte van dit bevel;

Dat deze kosten impliciet zijnde voorbehouden geweest in het kortgeding, de eerste rechter bevoegd was om ervan te kennen;

Dat het Hof, dat er op hare beurt van kent,

slechts de eerste rechter kan goedkeuren, deze kosten aan de Margarine Unie te hebben overgeladen, de schipper er toe niet gehouden zijnde tot een consignatie toe te stemmen die niet in handen van een rechterlijk sekwester geschiedt;

2. Overwegende anderzijds dat het even met reden is dat, bij ontstentenis ter zake van een geval van gemene averij (confer supra) de eerste rechter de wedervraag tot afrekening op dergelijke grond als niet ontvankelijk heeft afgewezen;

III. — *Aangaande de vordering van de Belgische Margarine Unie strekkende de rechtsbeslissing aan hare acht verzekeraars gemeen te doen verklaren :*

Overwegende dat de verzekeraars zonder motieven besluiten tot de bevestiging van het vonnis à quo.

Overwegende dat de eerste rechter deze vordering onontvankelijk verklaarde, niet bij gemis aan hoedanigheid, gezien partijen tot deze vordering verbonden waren door een verzekeringskontraakt in dato van 30 November 1946, maar gemis aan belangstelling, de dagvaarding tot gemeenverklaring gesteund zijnde op een aangelegenheid (gemene averij) dat het vonnis verwerpt;

Dat deze redenering ontoereikend is, de ontvankelijkheid der vordering diende beslecht vóór alle grondbeslissing in de rechtspleging die men aan de in gedwongen tussenkomsst geroepenen gemeen te maken;

Dat dus van nader dient nagegaan of het scheidsrechterlijk beding van artikel 14 der polis bedraagt zich tegen het ontvangen van dergelijke vordering verzet;

Overwegende dat deze vraag negatief werd beantwoord zo in rechtsleer (Studie van ridder Braas in de Rev. Crit. de Jur. Belge, 1949, bl. 120) als in rechtspraak (Handelsrb. Luik, 23 October 1923, Jur. Liège, 124, bl. 23).

Overwegende nochtans dat deze zienswijze weinig strookt met den wil der partijen, ondanks de beroepsmogelijkheid in bedoeld artikel 14 voorzien.

Dat, eens van de hand gewezen de bevoegdheid van de gewone rechtsmacht, het moeilijk schijnt door de beslissing van deze laatste de scheidsrechters te binden die naderhand in feite als in rechte de opeisbaarheid der verzekeringsvergoeding zullen moeten navorshen.

Dat dus past aan de partijen verbonden door het verzekeringskontraakt, ten overstaan der rechtsbeslissingen geveld tussen de verzekerde en een derde (Kooymans), het voordeel over te laten der betrekkelijkheid van het rechterlijk gewijsde.

IV. — *Besluit.*

Overwegende dat uit boven aangehaalde beweegredenen volgt dat het vonnis a quo in al zijn bestanddelen dient bevestigd, doch voor andere redenen wat betreft de vordering tot gemeenverklaring der rechtsbeslissing.

Overwegende dat de beslissing waartegen beroep insgelijks gegrond is wat betreft de veroordeling tot de kosten;

Om deze redenen :

Het Hof, gezien artikel 24 der wet van 15 Juni 1935;

Rechtdoende op tegenspraak binnen de perken van het beroep, 't is te zeggen ten overstaan van alle

partijen buiten de gerechtelijke sekwester, en alle verdere besluiten van de hand wijzende, inbegrepen die strekkende tot aanvullende onderzoeksmaatregelen :

Ontvangt het beroep;

Bevestigt in al zijn schikkingen het vonnis waartegen beroep.

Verwijst appellante in de kosten van beroep.

Noot : Betreffende de terminologie van de Nederlandse tekst van de wet van 5 Mei 1936, in het bijzonder t.a.v. het woord « ligdagen », zie R. W. 1947-48, 311.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e Kamer. — 25 Februari 1950.

Vorzitter : M. De Cock.

Raadsheren : MM. Hodüm en Halleman.

Advocaat-Generaal : M. Van Durme.

Advocaten : Mrs. Baeté, Tieleman en Kaisin.

Verkeer. — Verkeerd richtingsteken. — Verwarring bij volgende weggebruiker. — Verantwoordelijkheid van voorrijdende weggebruiker.

De weggebruiker die een verkeerde aanwijzing geeft aan degene die hem volgt, dient uitsluitend verantwoordelijk gesteld te worden voor de gevolgen van het ongeval door de verkeerde aanwijzing bij het uitvoeren van zijn rijbewegingen teweeggebracht.

O.M. en P. Voorborgt b.p. t/ A. Schuybroeck en L. Veraert.

Overwegende dat de hoger beroepen regelmatig zijn naar de vorm en tijd werden ingesteld;

Overwegende dat uit het onderzoek vóór het Hof gebleken is, dat de aanrijding in de volgende omstandigheden is geschied;

dat betichte zijn autovrachtwagen voerde door de Nieuwstraat te Essen en gevolgd was door de door Voorborgt bestuurde auto;

dat betichte het « steegje », zijnde een straat op zijn rechterkant uitlopende in de Nieuwstraat, wilde inrijden en, om deze manoeuvre te kunnen uitvoeren, eerst naar de linkerkant der Nieuwstraat uitwek om daarna rechts te draaien in het steegje;

dat hij zijn beweging naar links uitvoerde kort vóór dat hij ter hoogte kwam van het Nollekensstraatje, ander straatje uitgevende in de Nieuwstraat, echter langs de linkerkant en vóór dat men ter hoogte van het steegje komt;

dat ter zitting van het Hof betichte bekende dat hij eerst zijn linker richtingslicht deed werken, namelijk toen hij naar links ging uitwijken, en vervolgens zijn rechter richtingslicht, wanneer hij het steegje ging inrijden;

dat toen de vrachtauto van betichte ongeveer dwars over de baan stond hij in aanraking kwam met het motorrijwiel van Voorborgt, welke rechts van hem was komen rijden met de bedoeling de Nieuwstraat verder in te rijden;

dat betichte verklaard heeft dat hij dit motorrijwiel niet had opgemerkt;

Overwegende dat uit dit alles blijkt dat verdachte een verkeerde aanwijzing gegeven heeft aan de weggebruiker, die hem volgde;

dat, toen hij naar links uitwek, de burgerlijke partij

gerechtigd was te denken dat hij de Nollekensstraat ging inrijden en dat aldus Voorborgt de vrachtwagen langs rechts mocht voorsteken;

dat betichte bij het uitvoeren dezer rijbewegingen de doorgang vrij moest laten aan de burgerlijke partij;

Overwegende dat de betichtingen A en C bewezen zijn;

dat de betichting B niet bewezen is, daar niet blijkt dat de weg op deze plaats een bocht maakt;

Overwegende dat de tweede gedaagde burgerlijk verantwoordelijk is voor de eerste;

.....

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 10 Februari 1950.

Voorzitter : M. De Brabandere.

Raadsheren : MM. Verougstraete en Louveaux.

O. M. : M. Dumon, Subst. Procureur-Generaal.

Advocaat : Mr. Dua.

Notaris. — Huwelijksvoorwaarden van kooplieden. — De bij art. 13 der wet van 15 December 1872 gestelde geldboete is een straf, geen tuchtmaatregel. — Bevoegdheid ratione loci. — Verjaring. — Toepasselijkheid van de bepalingen van strafrecht en strafvordering.

Arrest : De bij art. 13 der wet van 15 December 1872 gestelde geldboete is een werkelijke straf, die derhalve met de wettelijke opdecieimen moet worden verhoogd; ook moet een vervangende gevangenisstraf worden uitgesproken en is een voorwaardelijke veroordeling mogelijk. Bedoelde geldboete is geen tuchtmaatregel.

Het rechtskarakter van een door de rechter opgelegde maatregel (straf of tuchtmaatregel) wordt bepaald door de wet, niet door de rechter.

Bevoegd om deze straf uit te spreken is alleen de Burgerlijke Rechtbank van de woonplaats van de notaris.

Krachtens art. 1 van de wet van 17 Augustus 1873 verjaart elke vordering tot oplegging van een geldboete door een burgerlijk rechter na drie jaar, berekend van de dag af, waarop het strafbaar feit gepleegd is.

Vordering Procureur-Generaal daarenboven : *Het strafkarakter van de geldboete brengt logischer- en noodzakelijkerwijze de toepassing mede van de regelen van het strafrecht en van de strafvordering (aldus rechtsleer en rechtspraak ten aanzien van de in art. 50 B. W. voorziene boete.)*

O. M. t/ X...

VORDERING VAN DE PROCUREUR-GENERAAL

Overwegende dat hoger beroep werd aangetekend door de heer Procureur des Konings te Gent, bij toepassing van art. 203 van het wetboek van strafvordering, tegen het vonnis dd. 26 Januari 1949 geveld door de burgerlijke Kamer van de rechtbank van eerste aanleg, dat verdachte veroordeelde, wegens vier overtredingen van de bepalingen van art. 13 van de wet dd. 15 December 1872, tot vier geldboeten van zes en twintig frank;

Overwegende dat de heer Procureur des Konings te Gent verdachte vóór de rechtbank gedagvaard had ten einde terecht te staan om binnen de termijn van

een maand geen uittreksel uit de hierna bepaalde huwelijksvereenkomsten neergelegd te hebben ter griffie van de bevoegde rechtbank van Koophandel;

- 1) Overeenkomst Claeys M.-Mortier Maria verleden op 1-7-1946.
- 2) Overeenkomst Van Hooreweghe J.-Bauwens A., verleden op 4 Maart 1946.
- 3) Overeenkomst 'T Jampens Maurits-Teirlynck Odile verleden op 7 Februari 1945.
- 4) Overeenkomst Dons A.-De Wever verleden op 7 April 1945.
- 5) Overeenkomst Devos L.-Verbauwen Georgette verleden op 13 December 1943.

Overwegende dat het vonnis a quo verdachte niet veroordeeld heeft wegens de nalatigheid betreffende de overeenkomst Dons A.-De Wever, daar de aanstaande echtgenoten op het ogenblik van het huwelijk niet handelaars waren. Dat deze beslissing gegrond is;

Overwegende dat het hoger beroep a) *ontvankelijk* en b) *gegrond* is :

Overwegende trouwens a) dat de rechtsvormen voorzien bij het wetboek van strafvordering dienden nageleefd namelijk om hoger beroep aan te tekenen ;

Overwegende overigens b) dat de geldboete voorzien bij art. 13 der wet dd. 15 December 1872 een werkelijke straf is en dat dienvolgens de eerste rechter hadde moeten

- 1) de uitgesproken geldboete met de wettelijke opdecieimen verhogen en een subsidiaire gevangenisstraf uitspreken.
- 2) verklaren dat de verjaring ingetreden was, wat de feiten hierboven bedoeld onder de nummers 3 tot 5 (overeenkomsten 't Jampens, Dons en Verbauwen) betreft. De eerste daden van vervolgingen of van onderzoek werden trouwens na de termijn van drie jaar gesteld.

De geldboete voorzien bij art. 13 der wet dd. 15 December 1872 is een werkelijke straf.

Overwegende dat de geldboete welke de sanctie is van een bevel of van een verbod, een werkelijke straf is, tenzij in uitzonderlijke gevallen de wetgever er anders zou over beslist hebben (zoals namelijk de geldboete voorzien bij art. 35ter van de wet van 25 ventose jaar XI - aangevuld door het K.B. nr. 213 dd. 13 December 1935); de geldboete voorzien bij art. 13 der wet dd. 15 December 1872, zoals namelijk deze voorzien bij art. 50 van het B.W. wel het karakter van een straf heeft. (zie Hof van Verbreking dd. 21 Mei 1894 en noot onderaan de tekst van dit arrest - Luik - 3-2-1904 - Revue pratique du Notariat 1904 p. 149).

Overwegende dat uit dit karakter volgt dat voor hierboven bedoelde geldboete :

- a) de verjaring in strafzaken toepasselijk is,
- b) de voorwaardelijke veroordeling mogelijk is,
- c) de opdecieimen dienen uitgesproken (zie Nijpels en Servais T.I., p. 136 nr. 11 ; Répertoire pratique de droit belge v° Notaire, nr 889).

Overwegende dat de burgerlijke rechtbank uitsluitend bevoegd is om toepassing te doen van de bepalingen van art. 13 der wet dd. 15 December 1872 (Parlementaire bescheiden - Kamer der Volksvertegenwoordigers 1871-1872, blz. 782; Beltjens, Encyclopedie du droit commercial belge sub. art. 12 en 13 der wet dd. 15 December 1872 nr. 5).

Dat deze bevoegdheid nochtans geen uitwerking heeft op het strafrechterlijk karakter van de geldboete (zie noot onderaan arrest van het Hof van Verbreking 21-5-1894, P. 1894-1-222).

De rechtsvormen voorzien bij het wetboek van strafvordering dienen nageleefd.

Overwegende dat het strafkarakter van de geldboete logischer- en noodzakelijkerwijze de toepassing van de regelen van de strafwet en van de strafvordering medebrengen;

Overwegende dat de bevoegdheid van de Burgerlijke Kamer van de rechtbank — ingericht met het oog op het openbaar karakter waarmede de personen bekleed zijn — de enige uitzondering is op de toepassing van de rechtspleging in strafzaken.

Overwegende dat deze principes door de rechtspraak en de rechtsleer aangenomen werden wat betreft de rechtspleging in zake geldboete voorzien bij art. 50 van het Burgerlijk wetboek (zie Roland en Wouters, le guide pratique de l'officier de l'Etat civil nr 315; Répertoire pratique de droit belge v° acte de l'Etat civil, nr 26; Brussel Pas. 1888 - II - 367; Brussel 11-1-1922, Revue commerciale 86);

Betreffende de aanwijzingen waaruit blijken zou dat de vervolging in tuchtzaken geschiedde.

Overwegende dat de rechtbank te Gent verklaarde te «zetelen in tuchtzaken» en recht te spreken in een «tuchtvervolging»;

Overwegende dat deze uitdrukking ten onrechte gebruikt werd; dat de vordering wel een strafvordering was en niet een tuchtvervolging (zie hierboven);

Overwegende dat de verkeerde omschrijving door de rechter in zijn vonnis opgegeven geen uitwerkselen kan hebben noch op de aard der uitgesproken straf, noch op de te volgen rechtspleging;

Overwegende, inderdaad, dat de wet alléén het karakter der vonnissen vaststelt en dat het noch aan de partijen, noch aan de rechter toekomt de wettelijke gevolgen van een vonnis of van een rechtspleging te wijzigen (zie Hof van Verbreking 17-10-1876 - Pas. 1876 I 391; 28-2-1862, Pas. 1862 - I, 112, - advies van het Openbaar Ministerie 5-4-1889, Pas. 1889 - I - 171; Dalloz Répertoire pratique v° appel en matière civil nr. 17 et 18; v° jugements et arrêts nr 16).

Om deze redenen :

Behage het het Hof, het hoger beroep ontvankelijk te verklaren en doende wat de eerste rechter hadde moeten doen :

- 1) verdachte te veroordelen wegens de feiten 1 en 2 (akten verleden in 1946) tot een geldboete verhoogd met de wettelijke opdecimen en tot een subsidiaire gevangenisstraf;
- 2) te verklaren dat de andere feiten verjaard zijn.

Gedaan op het Parket-generaal te
Gent, de 20 Januari 1950
Vr. de Procureur-generaal
(w.g.) Dumon F.

ARREST

Gezien de stukken, o.m. het vonnis gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Gent, op 26 Januari 1949;

Overwegende dat de eerste rechter terecht het feit vermeld sub nummer 3 der dagvaarding niet bewezen handeld is beginnen drijven;

Ten aanzien der feiten vermeld sub nummers 1, 2, 4, en 5, der dagvaarding;

Overwegende dat deze feiten bewezen zijn;

Overwegende dat de geldboete gesteld door art. 13 der wet van 15 December 1872 het karakter heeft van

een straf (Verbr. 21 Mei 1894 en het rekvisitorium van Procureur-generaal Mesdagh de ter Kiele, Pas. 1894, I, 221);

dat derhalve de uitgesproken geldboeten met de wettelijke opdecimen dienen verhoogd en een subsidiaire gevangenisstraf voorzien;

Overwegende dat blijkt uit de Handelingen der Kamers dat de burgerlijke rechtbank der woonplaats van de notaris alleen bevoegd is om deze straf uit te spreken (Kamer der Volksvertegenwoordigers 1871-1872 bl. 782);

Overwegende dat het zonder belang is dat de rechtbank verklaarde recht te spreken in een tuchtvervolging wanneer de vordering, in werkelijkheid, een strafvordering is;

dat de wet alleen het karakter der vonnissen vaststelt en dat het noch de rechter noch de partijen behoort de gevolgen te wijzigen welke een vonnis uiteraard hebben moet (Dalloz, Rép. prat. V° Jugements et arrêts nr 16);

Maar overwegende dat krachtens de bepaling van art. 1 der wet van 17 Augustus 1873, alle vordering strekkende tot veroordeling tot een geldboete door de burgerlijke rechtbanken verjaart na drie jaar vanaf de dag waarop het misdrijf gepleegd werd (Verbr. 23, 7, 1894, Pas. 1894, I, 276);

dat deze bepaling niet ingetrokken wordt door de wet van 17 April 1878 die — naar haar art. 28 — slechts toepasselijk is op de verjaring van de misdrijven, door bijzondere wetten voorzien, voor zover die wetten daarvan niet afwijken;

Overwegende dat de feiten van binnen de maand ter griffie van de bevoegde rechtbank van koophandel, geen uittreksel te hebben neergelegd der huwelijks-overeenkomsten dd. 13 December 1943 en 7 April 1945, verjaard zijn;

dat, wat betreft de huwelijksvereenkomsten dd. 4 Maart 1946 en 1 Juli 1946, de verjaring onderbroken werd o.m. door de vordering van de procureur des Konings van 30 November 1948;

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het gegrond, dienvolgens bevestigt het bestreden vonnis in zoverre de eerste rechter verklaard heeft dat het feit sub nummer 3 der dagvaarding niet bewezen was, en, voor het overige het vonnis a quo verbeterende, en doende hetgeen de eerste rechter had behoren te doen, verklaart verjaard de feiten bedoeld onder nummers 4 en 5 van de oorspronkelijke dagvaarding; veroordeelt X. (de notaris) wegens de feiten vermeld sub nummers 1 en 2 der oorspronkelijke dagvaarding hetzij om binnen de termijn van een maand geen uittreksel te hebben neergelegd ter griffie van de bevoegde rechtbank van koophandel van de huwelijksvereenkomsten dd. 4 Maart 1946 en 1 Juli 1946, voor ieder feit, tot een geldboete van 26 Fr. gebracht met de opdecimen op honderd twee en tachtig frank of een subsidiaire gevangenisstraf van 8 dagen.

En, aangezien geen voorafgaande veroordelingen tot een lijf- of boetstraf ondergaan heeft en dat men mag hopen dat hij zich voortaan niet meer zal vergrijpen, beveelt dat de tenuitvoerlegging van de straf voorwaardelijk zal geschorst blijven gedurende een termijn van 3 jaar;

Veroordeelt X tot de kosten van beide instanties.

NOOT. — De regeling van de openbaarmaking van de huwelijksvoorwaarden in onze wetgeving laat veel te wensen over, vooral ook wat de sancties op de niet-openbaarmaking betreft. Een algemene bepaling, betreffende openbaarmaking van huwelijksvoorwaarden, van niet-kooplieden zowel als van kooplieden, vinden wij in art. 76 sub 10° van het B.W., zoals dat artikel is aangevuld door de hypotheekwet van 16 December

1851, bijgevoegd art. 11. Volgens deze bepaling moet de huwelijksakte vermelden, de datum van de huwelijksvoorwaarden van de echtgenoten en de notaris, die de akte ervan opgemaakt heeft. Bij gebreke daarvan kunnen de van het gemene recht afwijkende bepalingen niet ingeroepen worden tegen derden, die overeenkomsten met de echtgenoten hebben gesloten, terwijl zij met de huwelijksvoorwaarden onbekend waren. Deze sanctie is de enig redelijke en doelmatige; hetgeen niet is bekend gemaakt kan aan derden te goeder trouw niet worden tegengeworpen.

Iedereen is bevoegd om zich door de bewaarders der registers van de burgerlijke stand uittreksels van de huwelijksakte te doen afgeven. (art. 45 B.W.).

Daar de van het gemene recht afwijkende bepalingen der huwelijksvoorwaarden echter in de huwelijksakte niet behoeven te worden opgenomen, is het voor derden niet gemakkelijk van die bepalingen kennis te nemen. Zij kunnen, alvorens met de echtgenoten te contracteren, van dezen inzage verlangen van de expeditie van de huwelijksvoorwaarden, maar in de meeste gevallen zullen zij er voor terugschrikken deze eis te stellen. Krachtens bevel van de Voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg zullen zij zelfs rechtstreeks van de notaris kennisneming van de huwelijksvoorwaarden kunnen vorderen (art. 23 Wet 25 Ventôse, 5, Germinal, an XI, houdende organisatie van het notariaat). Maar ook deze weg is uiterst omslachtig.

Art. 207 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek schrijft voor dat de bepalingen in huwelijksvoorwaarden voorkomende, waarbij van de wettelijke gemeenschap geheel of gedeeltelijk wordt afgeweken, moeten worden overgeschreven in een openbaar register (register van huwelijksvoorwaarden), gehouden ter griffie der rechtbank van het arrondissement waarin het huwelijk is voltrokken, of de huwelijksakte is overgeschreven, bijaldien het huwelijk buiten 's lands is aangegaan. Zolang die overschrijving niet is geschied, werken de afwijkende bepalingen niet ten aanzien van derden. In Nederland kan men die afwijkende bepalingen dus vinden in het register van huwelijksvoorwaarden. In dezelfde zin de artikelen 248 e.v. van het Zwitsers B.W.

Ten aanzien van kooplieden behelst de Belgische wetgeving een bijzondere regeling, nl. in de artikelen 12 e.v. van de wet van 15 December 1872 en in de wetten op het handelsregister van 9 Maart en 20 April 1929.

Men moet twee gevallen onderscheiden:

1e Geval: *Een der echtgenoten was reeds koopman op de dag van het verlijden van de huwelijksvoorwaarden* (bovenstaand arrest betrof een dergelijk geval). Dan is de notaris, te wiens overstaan de huwelijksvoorwaarden verleden zijn, verplicht deze laatste bij uittreksel binnen een maand over te maken aan de griffie van de Rechtbank van Koophandel van de woonplaats van de man of, bij gebreke van een Rechtbank van Koophandel, aan de griffie van de Burgerlijke Rechtbank om er overgeschreven te worden in een daartoe gehouden register. (artikelen 12 en 13 van de Wet van 15 December 1872).

De sanctie is de strafrechtelijke, disciplinaire of civielrechtelijke aansprakelijkheid van de notaris (art. 13). Heeft de notaris aan zijn voormelde verplichting niet voldaan, zo kunnen de bepalingen van de huwelijksvoorwaarden niettemin tegengeworpen worden aan derden.

2e Geval: *Een der echtgenoten wordt koopman gedurende het huwelijk.*

Dan is deze echtgenoot, zo hij gehuwd is onder een ander stelsel dan dat der wettelijke gemeenschap, verplicht binnen de maand van de dag waarop hij zijn handel begonnen heeft, de huwelijksvoorwaarden bij uittreksel over te maken aan de griffie van de Rechtbank van Koophandel, resp. van de Rechtbank van eerste aanleg (art. 14 van de Wet van 15 December 1872).

Op niet-nakoming dezer verplichting staat een strafrechtelijke sanctie; de nalatige echtgenoot kan in geval van faillissement gestraft worden als schuldig aan eenvoudige bankbreuk (art. 14, slot). Deze bepaling vindt bijna nooit toepassing.

Wel kan de nalatige echtgenoot eventueel civielrechtelijk aansprakelijk gesteld worden « quasi ex delicto ». Zie over dit alles: Kluyskens, Deel VIII, nr 5; De Page, T.X, nrs 113-118; Frédéricq, Droit Commercial belge, T.I, nrs 138-140. Voor Nederland: Scholten, Personenrecht, 8e druk, blz. 176-178.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE LEUVEN

3e Kamer — 1 December 1949.

Alleen zetelend Rechter: M. J. Rubbrecht.
O.M.: M. Terlinden.

Muntsanering. — Overdracht van oude bankbiljetten.
— **Betekenis van de woorden « onoverdraagbaar » en « overdracht » in het wetsbesluit van 6 October 1944. — Verbod van overdracht opgeheven wegens het bereikt zijn van het doel van het wetsbesluit.**

Blijkens het verslag aan de Regent, dat is voorafgegaan aan het Wetsbesluit van 6 October 1944, en in verband met de strekking van dat besluit (muntsanering) moet het woord « onoverdraagbaar » in art. I van dat besluit worden opgevat als bedoelend een formeel verbod van overdracht van de oude bankbiljetten.

Gezien het doel en het stelsel van voormeld wetsbesluit, moet aan het woord « overdracht » een zeer algemene betekenis worden toegekend, omvattend iedere vorm van overmaken, waardoor een zakelijk recht of een vorderingsrecht wordt gevestigd.

Het wetsbesluit van 6 October 1944 beoogde echter een tijdelijk doel, nl. de gezondmaking van 's lands betaalmiddelen na de bezetting. Het in artikel I gestelde verbod van overdracht van oude biljetten moet geacht worden reeds op het tijdstip van de telastgelegde feiten wegens gebrek aan voorwerp opgeheven te zijn geweest, omdat de operatie van financiële politiek toen was voltooid en haar doel had bereikt. De telastgelegde feiten zijn derhalve niet strafbaar.

O.M. t/ Monnissen en cs.

Allen verdacht van te Heverlee, kanton Leuven, en met samenhang, elders in het rijk, tussen 1 Januari en 9 September 1948 om de wanbedrijven te hebben uitevoer of om aan de uitvoering ervan rechtstreeks te hebben medegewerkt, of om door welke daad ook, tot de uitvoering zodanige hulp verleend te hebben dat zonder hun bijstand de wanbedrijven niet konden gepleegd worden of om, door giften, beloften, bedreigingen, misbruik van gezag of van macht misdadige kuiperijen of arglistigheden, rechtstreeks tot deze wanbedrijven te hebben aangezet, in overtreding van de artikelen 1 en 20 van de besluitwet van 6 October 1944 betreffende de biljetten van de Nationale Bank

van België alsmede de gelddeposito's in 's lands munt biljetten van 100, 500, 1000 en 10.000 frank, die vóór het in werking treden van gezegde besluitwet door de Nationale Bank van België uitgegeven werden en dus geen wettelijke koers meer hadden, te hebben overgedragen;

Gezien de stukken van het onderzoek (...);

De Rechtbank, beslissende bij verstek tegen de eerste en op tegenspraak tegen de andere verdachten;

Overwegende dat verscheidene verdachten beweren wegens het hun in de dagvaarding telastgelegde feit niet te kunnen worden veroordeeld, daar artikel 1 der besluitwet van 6 October 1944, betreffende de biljetten van de Nationale Bank van België en de gelddeposito's in landsmunt, noch voorschrift noch verbod inhoudt en zich beperkt tot de loutere vaststelling, dat het niet mogelijk is de in dit artikel bedoelde biljetten over te dragen; dat zij dit verweermiddel doen steunen op de taalkundige betekenis van de in voormeld artikel voorkomende term «onoverdraagbaar»;

Overwegende dat in wetteksten soms woorden worden gebruikt, die letterlijk de onmogelijkheid om iets te doen betekenen, wanneer de wet in feite een verbod om iets te doen heeft uitgevaardigd (b.v. het woord «onschendbaar» in artikel 63 der Grondwet); dat, om te weten of dit ook met het betwiste woord «onoverdraagbaar» het geval is, dient nagegaan te worden welke van beide betekenissen in het stelsel van de besluitwet past;

Overwegende dat de besluitwet, zoals blijkt uit het verslag aan de Regent dat eraan voorafgaat, bedoeld is om de door de vijandelijke bezetting van het grondgebied veroorzaakte inflatie der betaalmiddelen te bestrijden en het land opnieuw een gezonde munt te geven; dat de wetgever dit doel heeft willen bereiken door het oude geld door nieuw geld te vervangen;

Overwegende dat het daartoe noodzakelijk was aan de oude biljetten hun geldwaarde te ontnemen, hetgeen de wetgever gedaan heeft door te verklaren dat zij voortaan geen wettelijke koers meer zouden hebben;

Overwegende dat deze maatregel echter niet voldoende was om ineens aan de oude biljetten ook hun geldfunctie te ontnemen; dat het nieuwe geld schaars was, opzettelijk schaars werd toebedeeld en eerst op de duur in het land en erbuiten als betrouwbaar betaalmiddel zou worden aanvaard; dat het onmogelijk de hoedanigheden van goed geld had kunnen verkrijgen, als de wetgever naast de omloop van nieuwe biljetten een circulatie van oude biljetten met een zuiver conventionele waarde, doch in feite nog de rol van geld vervullende, had gedoopt; dat dan immers het oude geld het nieuwe zou hebben verdrongen;

Overwegende derhalve, dat de wetgever de overdracht van oude bankbiljetten heeft willen en moeten verbieden en het betwiste woord «onoverdraagbaar» als een formeel verbod van overdracht dient te worden gelezen, wil men het aangenomen stelsel van munt-sanering niet ontwrichten;

Overwegende dat zekere verdachten nog opwerpen dat een overmaken van oude biljetten tussen de verdachten onderling in de hoop, dat iemand er in zou slagen deze alsnog in te wisselen, niet valt onder het begrip «overdracht», zoals in artikel 1 der besluitwet wordt bedoeld;

Overwegende dat, met inachtneming van het doel en het stelsel der wet, het begrip «overdracht» geen enge maar een zeer algemene betekenis heeft en iedere vorm van overmaken betreft waardoor een zakelijk recht of een vorderingsrecht wordt gevestigd;

Overwegende echter dat het onnodig is hierop in te gaan wanneer men vaststelt dat deze besluitwet van

6 October 1944 wel is waar een zeer belangrijk doch slechts een beperkt en tijdelijk doel beoogde, te weten het gezondmaken van 's lands munt na de bezetting 1940-1944;

Overwegende dat, naar algemeen bekend is, op het ogenblik van de aan verdachten telastgelegde verhandelingen, dit is tussen 1 Januari en 9 September 1948, de Belgische munt gezond was en tot de beste van Europa werd gerekend; dat daarmede het doel van het verbod van overdracht der oude biljetten, was bereikt, terwijl een dubbele geldcirculatie, die aanvankelijk mogelijk was en volstrekt moest worden voorkomen, niet meer was te duchten omdat de nog voorhanden zijnde oude biljetten voor goed alle feitelijke geldfunctie hadden verloren;

Overwegende dat het in artikel 1 van de besluitwet gesteld verbod van overdracht der oude biljetten, reeds op het tijdstip van het telastgelegde, als zonder voorwerp en deswege opgeheven dient beschouwd; dat deze strafbepaling ingevoerd tot het slagen van een welbepaalde maatregel der financiële politiek, niet meer van kracht is wanneer deze operatie is voltooid en haar doel heeft bereikt; dat niemand redelijkerwijze kan volhouden dat een overdracht van de vroegere bankbiljetten, zonder mogelijke geldwaarde noch geldfunctie, ten eeuwigden dage een misdrijf zou uitmaken;

Overwegende dat het louter bezit van oude bankbiljetten in de tegenwoordige wetgeving niet strafbaar is;

Overwegende dienvolgens dat de verdachten, al mochten sommigen onder hen uit hebzucht hebben gehandeld, geen misdrijf hebben gepleegd;

Om deze redenen en bij toepassing van artikel 191 van het Wetboek van Strafvordering, ontslaat de Rechtbank de verdachten van de vervolging en legt al de proceskosten ten laste van de Staat.

NOOT: Tegen bovenstaand vonnis werd door het O.M. hoger beroep ingesteld.

BIBLIOGRAPHIE

KLUISKENS Albert. — **Het Huwelijkscontract.** — 8e deel. — 2e druk. — 1950. — N.V. Standaard Boekhandel. — Antwerpen, Brussel, Gent, Leuven. — 531 p.

Van het 8e deel der «Beginselen van burgerlijk recht», door Prof. Kluykens, is thans een 2e druk verschenen.

De bijzondere verdiensten van de werken van Prof. Kluykens dienen niet meer in het licht gesteld. De Vlaamse juristen zijn fier op het belangrijk oeuvre van deze geleerde, dat in zo grote mate de Vlaamse rechtswetenschap heeft gediend.

De talrijke herdrukken van de verschillende delen van het werk bewijzen er het uitzonderlijk succes van.

Het is gelukkig dat de onderscheiden tractaten der beginselen van het burgerlijk recht regelmatig tot herdrukken kunnen aanleiding geven, omdat aldus deze werken volledig op de hoogte kunnen gehouden worden van de laatste stand der rechtswetenschap.

De boeken van Prof. Kluykens vervullen in de Vlaamse rechtsliteratuur de rol die in Nederland vervuld wordt door de bekende boeken der serie «Asser-Scholten». Ze zijn de betrouwbare leidraad bij de rechtsbedeling en de studie van het recht in Vlaams België.

J. M.

VERSTEEG Th. A. — Overzicht van privaatrechtelijke uitspraken van den Hoge Raad. — 1950. — A. Jongbloed & Zoon. — 's Gravenhage. — 82 p.

Van het overzicht van privaatrechtelijke uitspraken van de Hoge Raad der Nederlanden, dat sedert verscheidene jaren wordt uitgegeven door Mr Versteeg, lector voor notariaat aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, is thans de 14e aflevering verschenen. Deze publicatie is in België niet gekend en het is ten eerste wenselijk er de aandacht op te vestigen.

De methode, die bij deze uitgave door de auteur gebruikt wordt, is inderdaad uiterst belangwekkend en origineel.

De bijzonderste arresten, die door de Hoge Raad werden uitgesproken in de laatste maanden, worden vermeld. De samensteller geeft echter niet de volledige tekst van de beslissing, die hij aanhaalt, doch biedt de lezer een beknopte samenvatting van het behandelde geval. Eerst worden de feitelijke omstandigheden van de betwisting kortbondig aangehaald en wordt aangeduid in welke zin de rechter in eerste aanleg en in beroep het geval heeft beslecht. Daarna deelt de auteur het essentiële mede van de conclusie van het Openbaar Ministerie, waarna een korte uiteenzetting volgt van het arrest zelf. Soms worden belangrijke gedeelten van de tekst wel aangehaald, doch het is er de schrijver niet om te doen de teksten zelf te bezorgen, maar wel de algemene zin van de uitspraak in verband met de beoordeelde betwisting te doen kennen.

Op deze wijze krijgen de juristen zeer gemakkelijk kennis van de juiste betekenis der uitspraken van de Hoge Raad en ze zullen, na de uiteenzettingen van Mr Versteeg gelezen te hebben, met des te meer vrucht de tekst zelf kunnen raadplegen van de arresten die hen interesseren.

Zoals hoger gezegd is dergelijke methode in België volstrekt niet bekend. Zij dient ten eerste aanbevolen te worden en het ware wenselijk dat ook in ons land een dergelijk overzicht der belangrijkste uitspraken van ons Hof van Verbreking zou kunnen uitgegeven worden.

De aflevering die thans verschenen is heeft betrekking op de arresten van de Hoge Raad, gepubliceerd in het tweede half jaar van 1949 en ze bevat de bespreking van 32 arresten. J. M.

FRANCIS WELLMAN. — The Art of Cross-examination. (4th edition, revised and enlarged.) - New York, 1948, Garden City Publishing Co. (480 p.).

Mr F. L. Wellman is een vooraanstaand lid van de *New York Bar* aan wie de Angelsaksische literatuur reeds verscheidene boekdelen te danken heeft, waaronder meest gekend zijn: « *Day in Court* » en « *Gentlemen of the Jury* ».

Zijn studie over het tegen- of kruisverhoor, waarvan de eerste uitgave ongeveer 30 jaar geleden van de pers kwam, ontving in alle rechtskringen, en onmiddellijk, een zeer gunstig onthaal. De auteur gaf inderdaad blijk van een diepgaande psychologische fijnheid en van een idealiserend besef van de advocatuur.

Deze vierde uitgave van *The Art of Cross-examination* werd aanzienlijk verbeterd en bijgewerkt, dank zij de jarenlange ervaring door de schrijver in de praktijk verkregen, en de medewerking van advocaten

wier bedrevenheid in dit zo typisch Angelsaksische optreden onbetwist is.

*

Het eerste deel van het boek wordt aan de ontleding der principes gewijd. Ieder exposé is nochtans met vele boeiende voorbeelden getrufferd, die de uiteengezette standpunten treffend toelichten, en de lezing van het boek zeer aantrekkelijk maken.

Eerst legt de schrijver voor welk het belang van de *cross-examination* is in alle processen waar het over feiten gaat, en hoe deze kiese opdracht door de advocaat in 't algemeen dient vervuld.

Naderhand wordt gewezen op de wijze van een doeltreffend optreden ten opzichte van getuigen die overdrijven, zich vergissen of soms onbewust partijdig zijn, van personen wier getuigenis opzettelijk vals is, en van ter zitting aanhoorde experts.

Ook wordt in zeer interessante hoofdstukken gedrukt op het gevaar het verhoor onvoorzichtig aan te leggen of door te voeren, en op de noodzakelijkheid te zwijgen wanneer de uitslag onzeker is of zodra het climax bekomen is geworden.

De bladzijden die over de *Fallacies of Testimony* handelen verdienen bijzondere aanbeveling. De auteur legt in dit hoofdstuk uit hoe een gebeurtenis door het gemoed wordt geregistreerd en verwerkt, en hoe vergissing, overdrijving of partijdigheid tegen de wil in kunnen ontstaan. Ter illustratie hiervan verhaalt Wellman een uiterst afdoende proef die door prof. Edgard J. Swift werd uitgewerkt, met de medewerking van zijn studenten in de universiteit te Washington.

Eindelijk klaagt de auteur de vele misbruiken aan, waarvoor zekere advocaten zich niet wachten. Al te vaak wordt gepoogd een ongunstige getuigenis te neutraliseren door de getuige verdacht of belachelijk te maken. Dit wordt soms op zo laakbare manier gepoogd dat Lord Justice Chief Cockburn niet aarzelde te zeggen: « *The way in which we treat our witnesses is a national disgrace and serious obstacle, instead of aiding the ends of justice* ».

Het tweede deel van het boek omvat de relatie van de *cross-examinations* die in bekende processen en door bijzonder ervaren raadslieden werden geleid, soms op verrassende wijze en in aan bepaalde advocaten eigen manier. Zekere dezer stenographische opnamen vertonen emotievolle toppunten die deze van de beste romans kunnen evenaren.

*

Gewis kunnen onze lezers opwerpen dat de Angelsaksische procedure in strafzaken niet met de onze gelijk te stellen is, en dat het getuigenis voor een *Lord Justice* meer belang heeft dan voor onze niet zozeer aan formalisme gebonden rechters.

Dat de *cross-examination the surest test of truth and a better security than the oath* is, kan ten onzent wellicht niet gelden. Nochtans zullen onze pratici in crimineel recht het boek van Wellman met vrucht inzien. Op zeer aangename wijze kan men er in leren hoe de onbetrouwbaarheid van deze getuige te doen uitschijnen, en hoe de missingen in het verhaal van gene getuige te doen opmerken.

Daarenboven kan men zich bij lezing van dat boek er van overtuigen dat een al te scherp en onvoorzichtig optreden onduldbaar is, en in onze gewesten nog meer dan over de oceaan.

S. V.

MEDEDELINGEN

HET TIJDSCHRIFT VOOR RECHTSGESCHIEDENIS HERLEEFD

In Mei e.k. zal, na het overwinnen van velerlei moeilijkheden, dank zij de steun der overheid van België en Nederland, het Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, dat sedert 1941 niet meer was gepubliceerd, opnieuw verschijnen. Het vóór de oorlog zeer gunstig bekend staande hoofdzakelijk Leidse tijdschrift zal thans het licht zien als een gemeenschappelijke Belgisch-Nederlandse uitgave met een Belgisch-Nederlandse redactie, bestaande uit de heren Professoren Dr M. David (Leiden), Mr R. Feenstra (Utrecht), Mr H. F. W. D. Fischer (Leiden), Mr B. H. D. Hermendorf (Nijmegen), Mr H. R. Hoetink (Amsterdam), Mr E. M. Meyers (Leiden), Mr J. C. Van Oven (Leiden) en Dr P. Bonenfant (Brussel), Dr R. Dekkers (Brussel en Gent), Dr F. L. Ganshof (Gent), Dr L. Génicot (Leuven), Dr J. Gilissen (Brussel), Dr P. Harsin (Luik), Dr L. Th. Maes (Antwerpen), Dr J. Simon (Gent), Dr E. I. Strubbe (Gent), Dr F. Vercauteren (Luik), Dr F. De Visscher (Leuven) en Dr G. Wagnon (Leuven).

Het Tijdschrift, dat trimestrieel zal verschijnen, is, zoals vroeger, gewijd aan de studie der rechtsgeschiedenis van alle landen — het doet trouwens beroep op de rechtshistorici van de hele wereld — maar daarnaast in het bijzonder aan die der Nederlandse gewesten. Het zal verschijnen in zes talen : Nederlands, Frans, Engels, Duits, Italiaans en Latijn.

Het eerste nummer zal artikels bevatten van Prof. Mr E. M. Meyers en Prof. Dr J. Gilissen, evenals een uitvoerig overzicht van al wat op rechtshistorisch gebied verschenen is in beide Benelux-landen van 1939 tot 1949. In het tweede nummer zullen o.m. artikels worden opgenomen van Prof. F. L. Ganshof en Prof. R. Dekkers.

De abonnementsprijs per jaargang (ongeveer 500 blz.) is 350 Belg. frank.

De Nederlandse uitgever is de firma J. B. Wolters, te Groningen en te Djakarta, de Belgische uitgever is de firma Bruylant, te Brussel.

Het redactie-secretariaat Nederland is in handen van Prof. R. Feenstra, Oranje Nassaulaan 10, te Amsterdam, terwijl het redactie-secretariaat België waargenomen wordt door Dr L. Th. Maes, Bleekstraat 38, te Mechelen.

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig Tijdschrift voor België, nr 3.

Dr jur. Maurits Langhor : Inleidende bijdrage tot de studie der Bestuursgeschillen. — R. van Lennep : De uitvoeringsgeschillen. — Rechtspraak en burgerlijke aansprakelijkheid. — Economische rechtspraak. — Romeins recht.

Nederlands Juristenblad, afl. 15 van 15 April 1950.

Mr E. Brongersma : Overheid en openbare zeden. — Mej. Mr C. Baarslag : De sociale wetgeving alleen voor arbeiders wier loon bedrijfseconomisch verantwoord is? — Mr J. F. Hartsuiker : De nadere opgave ex-artikelen 374 en 393 Sv.

Weekblad voor privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, 15 April 1950, nr 4134.

Mr A. van Oven : Het systeem van F 272. — Mr L. Roeleveld : Beleningsverbod van kapitaalpolissen met lijfrenteclausule. — Dr L. I. de Winter : Grondslagen en beginselen van Nederlands internationaal privaatrecht, door Prof. Mr Dr S. van Brakel.

Le jeune Barreau, nr 8 van 15 April 1950.

W. Malgaud : Cinquante ans de philosophie. — F. Daeseleire : Cinquante ans de littérature Flamande.

Recueil général, de l'enregistrement et du notariat, Maart 1950.

M. Werdefroy : L'influence de la condition suspensive sur la perception des droits d'enregistrement.

Revue pratique du Notariat Belge, Maart 1950, nr 2326.

A. Le Hon : La donation partage d'ascendants. — Législation. — Revue de la jurisprudence belge.

Revue de l'administration et du droit administratif de la Belgique, 4de aflevering.

Léon Stichelbaut : Les formes de l'adoption (4de deel).

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"